BUNJEVAČKE

Informativno - političko glasilo

novine

Subotica, jun 2008. • Godina IV • Broj 36 Cina: 50 dinara

Bunjevački Nacionalni Savet

Национални савет буњевачке националне мањине
Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine
National Council of the Bunjevac Ethnic Minority

Slušajte radio emisije na bunjevačkom jeziku – „Bunjevačka rič"

Radio Novi Sad – 100 MHz
vrime emitovanja: petak 22.00 – 22.30 sati

Subotica
Prvi program Radio 103
vrime emitovanja: nedilja 17.30 – 18.30

Gledajte bunjevačku emisiju „SPEKTAR"
Televizija Novi Sad – II program
vrime emitovanja: svake subote od 15.30, a repriza je u petak od 12.10 sati

Bunjevački nacionalni praznici:

2. februar, *Dan velikog prela*
23. februar, *Dan izbora prvog novog Nacionalnog savita*
15. avgust, *Dan Dužijance*
25. novembar, *Dan kad je 1918. godine u Novom Sadu održana Velika narodna skupština Srba, Bunjevaca I ostalih Slovena*

Positite naše internet strane
www.bunjevci.org.yu

PODVIKUJE BUNJEVAČKA VILA

PODVIKUJE BUNJEVAČKA VILA
IZ OBLAKA RAŠIRILA KRILA,
OJ BUNJEVČE PROBUDI SE SADA
STAREŠINO SUBOTIČKOG GRADA.

MENE MATI UČILA PIVATI
PIVAJ SINE DA BUNJEVCI ŽIVE,
NEK NAM ŽIVI NAŠA MILA BAČKA,
TAMBURICA, PISMA BUNJEVAČKA.

NE ZOVEMO SAMO BOGATAŠE
VEĆ I DRUGE STANOVNIKE NAŠE,
JA SAM SINAK SUBOTICE GRADA
NE DAM VIŠE DA MOJ NAROD STRADA.

BUNJEVAČKA SVEČANA PISMA

OSNIVANJE I FUNKCIONISANJE NIU „BUNJEVAČKOG INFORMATIVNOG CENTRA POMOGLI

MINISTARSTVO KULTURE REPUBLIKE SRBIJE

POKRAJINSKI SEKRETARIJAT ZA INFORMACIJE AUTONOMNE POKRAJINE VOJVODINA

BUNJEVAČKE
Informativno - političko glasilo
Subotica, avgust 2005. • Godina I • Broj 2
novine
Cena: 50 dinara

Informativno-političko glasilo bunjevačke nacionalne manjine

Godina IV Broj 36
Jun 2008. godine
Cina 50 dinara
Izlazi poslidnjeg petka u misecu

Izdavač:
NIU „BUNJEVAČKI INFORMATIVNI CENTAR" - Subotica

Osnivač izdavača:
NACIONALNI SAVET BUNJEVAČKE NACIONALNE MANJINE

Direktor NIU „BIC" i glavni i odgovorni urednik:
mr Suzana Kujundžić – Ostojić

Savit novina:
Mijo Mandić (mladi), Nevenka Bašić Palković, Mirjana Savanov

Tehnički urednik:
Ivan Stantić

Stalni saradnici:
Nevenka Bašić Palković, Ana Vojnić Kortmiš, Livia Tričko Stantić, Joso Poljaković, dr Andrija Peić Tukuljac, Desa Kujundžić, Marija Horvat, Tanja Bošnjak, Nikola Sedlak, Dragan Tovarišić

Adresa:
Trg cara Jovana Nenada 15/1, 24000 Subotica
Telefon/fax: 024 523-505
e-mail: bic@tippnet.co.yu
Tekući računi: 160-143270-73 i 335-16082-21

Štampa:
„Krimel" Budisava

Distribucija:
„Štampa sistem" - Beograd, „North press" - Subotica, „Celtis" - Sombor, „Futura plus" - Zemun

Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine:
Kancelarija u Subotici:
Trg cara Jovana Nenada 15/5, 24000 Subotica
Telefon/fax: 024 554-881
e-mail: bns.scg@EUnet.yu, bns.scg@panonn.net
Regionalna kancelarija u Somboru:
Staparski put br. 10, 25000 Sombor
Telefon/fax: 025 449-175

Na naslovnoj strani:
Cura okićena ivanjskim vincom
autor: Zlatko Jovanov

CIP - Каталогизација у публикацији Библиотека Матице српске, Нови Сад

659.3(=862)

BUNJEVAČKE *novine*: informativno - političko glasilo / glavni i odgovorni urednik Suzana Kujundžić - Ostojić. - 1998-2004; God. 1. br. 1 (2005). - Subotica: NIU Bunjevački informativni centar, 1998-2004; 2005. - Ilustr.; 30 cm
Mesečno

ISSN 1451-2505

COBISS.SR-ID 133482759

Rič urednika

Poštivana čeljadi,

Virujem da vam ovaj broj Bunjevački novina čudno izgleda brez našeg *Tandrčka,* na koji smo se već svi navikli. On nam vrlo često pomogme da obojadišemo ovaj crno-sivi svit. Posli raspusta opet će on bit ode s nama i uveseljavat našu dicu.

Prije samo godinu dana list take fele nismo mogli ni zamislit da imamo. A onda smo i nama i svima ostalima pokazli da se imamo čerez čega borit i kome prinet ono što je u nama najvridnije – jezik, običaje i osićaj zajedništva.

Ima često u *Tandrčku* naši narodni pripovidaka, koje nisu samo za dicu, već i mi odrasli iz nji možmo štogod pametno naučit. Sićate li se pripovitke „Složna braća", di otac uči dicu da će nji sedmericu lako jednog po jednog, kogod prutove, slomit, al ako su zajedno niko njim ništa neće moć? To je poruka i nama danas, kad mnogima ko nacionalna zajednica nismo po volji. Nije mali broj oni kojima bi život bio tušta lipši i lakši samo kad bi to malo upornog svita pristalo bit ono što jeste.

U našim nakanama da opstanemo samo nam bratska ljubav i zajedništvo mož pomoć. Svako diljenje, brez obzira čerez čega, bilo bi otovren poziv drugima na „lomljenje prutova".

Budi Bunjevac – čitaj Bunjevačke novine!

U OVOM BROJU BUNJEVAČKI NOVINA PROČITAJTE:

Strana 4-5: **O identitetu i integritetu**
Strana 5: **Bunjevački u škulama ponovo na jesen**
Strana 6-7: **Pozitivno usmiren osićaj pripadnosti**
Strana 8-9: **Prava, mediji, manjine**
Strana 10: **Rič-dvi o Didi**
Strana 11: **Kruv naš svakdašnji**
Strana 13-14: **Salaši u Vojvodini**
Strana 15: **Prva bunjevačka ekskurzija**
Strana 16: **I ovako se mož nigovat jezik**
Strana 22-24: **Heraldika plemena bunjevačkog**

Ako i vi želite da vam poštaš svakog prvog u misecu donese „Bunjevačke novine" pritplatite se na nji.
Pritplata od jula do kraja godine je 210 dinara.
Platit možete na naš tekući račun:
335-16082-21 (Metals banka) sa naznakom za pritplatu.

Godišnja pritplata za inostranstvo je 20 evra.
Platit možete na naš devizni račun:
IBAN: RS35335007010004868865; SWIFT: MBSORS22
sa naznakom za pritplatu (Metals banka).

Posli uplate nazovite nas, kako bi upisali vašu kućnu adresu: 024 523-505

PRIDSTAVNICI MATICE SLOVAČKE U VOJVODINI BILI GOSTI U BUNJEVAČKOJ MATICI

O IDENTITETU I INTEGRITETU

Okupljanje sveslovinski matica u Slovačkoj se pokazalo zdravo korosnim jel je potribno osvižit i prilagodit rad matica novim uslovima u svitu, a to je globalizacija, koja se nameće ne samo na ekonomskom, neg i na kulturnom planu

Pridstavnici Matice slovačke u Vojvodini bili su 3. juna u gostima Bunjevačkoj matici u Subotici, nastavljajuć tako, prija nikoliko godina započetu saradnju. U tročlanoj visokoj delegaciji bili su **Branislav Slivka**, pridsidnik Matice slovačke u Vojvodini, **Jarmila Stojimirović**, podpridsidnik Matice slovačke za Bačku, i **Andrej Kardelis**, podpridsidnik Matice slovačke za Srem. Nji je primio **Ivan Sedlak**, pridsidnik Bunjevačke matice u njevim nedavno adaptiranim prostorijama, što je oma privuklo pažnju gostivi i izmamilo komplimente.

zavisnosti od razumivanja sridina u kojima se nalaze, što ne odgovara suštini čime triba da se bavi matica, a isto tako ne odgovara ni značaju koje sveslovinske matice imadu u svom radu – kazo je Ivan Sedlak, naglašavajuć da će ovo bit još jedan pozitivan pomak u razvoju njevog posla u matici.

Posli tog je Branislav Slivka uzo rič i zafalio se domaćinima na pozivu i čestito na lipo uređenim prostorijama koje sad omogućavaje dobre uslove za odvijanje kulturnog života u okviru Bunjevačke matice.

Ne želeć da ponavlja riči koje je Ivan

Pridstavnici Bunjevačke matice...

...i pridstavnici Slovačke matice

Prid novinarima Ivan Sedlak je pozdravio goste i kazo da je ovo tradicionalan i redovan susrit s Maticom slovačke u Vojvodini.

Dvi su važne teme: jedna je položaj matica u Vojvodini, a druga međunarodna saradnja matica. Konkretno, ove godine, početkom avgusta, očekuje nas nastavak prošlogodišnjeg prvog Kongresa sveslovinski matica, ponovo u Martinu, u Slovačkoj. U okviru prve tačke razminićemo iskustva na polju organizovanja i jedne i druge matice, zatim ćemo izanalizirati rezultate dosadašnje saradnje izmed naši matica, a zauzećemo i stavove i uputit inicijativu i drugim maticama u pogledu rišavanja statusa sveslovinski matica na vojvođanskom nivou. Jel samo je status Matice srpske reguilisan na državnom nivou, dok svi ostali nemamo sistemski rišeno ovo pitanje. Zato se svaka od nas individualno trudi da svoje probleme rišava koliko i kako mož, u Sedlak kazo o temama razgovora, podsitio je na dugačak život i rad Matice srpske i Matice slovačke, koje su na ovim prostorima dvi matične organizacije, koje najduže postoje i koje su cigurno ostavili značajnog traga.

Međunarodna saradnja matica je započela prošle godine i verujemo da ćemo ove godine u Martinu biti jedan od vrlo bitnih faktora kreiranja matične politike slavenskih naroda, posebno kada imamo u vidu Maticu srpsku, najstariju i najjaču matičnu organizaciju slovenskih naroda. U današnjim razgovorima Matica slovačka ima dve osnovne teme. Tražićemo dodirne tačke naših zajedničkih interesa, a to će biti indentitet i intergritet, ali ćemo razgovarati i o internacionalnim dešavanjima koja će narednih 10 godina biti još intenzivnija na ovim prostorima, jer integritet i kulturu naših naroda na ovim prostorima moramo dobro definisati, i definisati u odnosima sa državom. Jer država to može preusmeravati u neke političke svrhe, a mi to ne želimo. Zapravo želimo da možemo na to uticati – kazo je gost prid novinarima.

Položaj matica u Srbiji

Posli završeni razgovora Ivan Sedlak je za „Bunjevačke novine" izno šta je dogovoreno. U okviru teme o položaju matica u Srbiji razminili su informacije o stanju u obadvi matice, o postignutim rezultatima na organizaciono - finansijskom planu od njevog poslidnjeg susrita, i konstatovali da postoje određena pitanja koja bi tribalo uputit i višim organima vlasti, prija svega u Vojvodini.

Jel matice ko najviše kulturne institucije med slovinskim narodima u Vojvodini su zdravo značajne i dosta zavise od statusa i položaja u okviru vojvođanski institucija. Zašto? Med ostalim i zato jel nema dovoljno razumivanja u svim opštinama di žive nacionalne manjine. Po potribi i zadacima matice nisu lokalne institucije i nisu vezane samo za svoja sidišta, već one diluju med narodom i u svim sridinama di ima pripadnika ti naroda. Zbog tog ima problema van sidišta matice u vezi sa rišavanjem pitanja prostorija za aktivnosti i u vezi finansiranja aktivnosti. Virujem da je to zato što su sridstva izdvojena za kulturu u skoro svim društveno - političkim zajednicama minimalna, a postoje i lokalne institucije kulture koje apsorbuju najveći dio tog novca, što često ni njima nije dovoljan, pa onda matice to doživaljavaje ko konkurenciju. Zbog tog smo se saglasili da je pitanje rišavanja statusa matica potribno rešavat na nivou Pokrajine.

U razgovoru Sedlak podsića da u Vojvodini svoje matice, pored Bunjevaca imadu nacionalne manjine Slovaka, Rusina i Hrvata. Matica srpska je rišena na nivou Republike Srbije donošenjem zakona, tako da imadu trajni izvor finansiranja.

Mi smo se saglasili da to pitanje pokrenemo, a prija tog da se organizuje sastanak s Maticom srpskom od koje očekivamo podršku jednom ovakom stavu i načinu rišavanja statusni pitanja naši matica. Mislimo da je to sad vrlo bitno, jel su i u nacrtu Zakona o kul-

turi, koji je već tribo bit donet, pridviđene institucije u oblasti kulture od visokog pokrajinskog i državnog interesa. A mi smo prilikom rasrprave o tom nacrtu dali pridlog da u taj zakon ko institucije od visokog vojvođanskog interesa uđu i matice. U vezi sotim očekivamo da ćemo se saglasit i da će u Pokrajinu bit upućena jedna dobro obrazložena inicijativa.

S velikim nadama u Kongres

Divaneć dalje na tu temu Ivan Sedlak je kazo da se u ovom razgovoru konstatovalo da nije dobro što se sad iđe na stvaranje paradržavni institucija u oblasti kulture na pokrajinskom nivou, ko što su Zavodi, koji priuzimaju ulogu nike vrste arbitara u kulturnom životu pojedini nacionalni manjina i koji, kako su informisani, na šematski način rišavaju zajednčki za sve nacionalne manjine njeve potribe i probleme.

Mislimo da se potribe najbolje možedu sagledat u samoj nacionalnoj zajednici i da institucije koje su izrasle iz same nacionalne zajednice triba da budu nosioci svi ti aktivnosti, i da se njima ta sridstva usmiravaju, a ne da se prave institucije van postojeći i da se kroz nji plasiraju sridstva. Jel, ako se na taj način vodi politika, onda se ugrožavaju autentični interesi svake nacionalne manjine. To je i stav Matice slovačke u Vojvodini, i to nam je jedna od glavni inicijativa koje ćemo zajedno uputit Pokrajini.

Druga tema razgovora, međunarodna saradnja, vezana je za Kongres sveslovinski matica u Slovačkoj.

Zaključili smo da je ono okupljanje prošle godine u Martinu, u Slovačkoj, bilo zdravo značajno i da su take aktivnosti neophodne zbog razmine iskustava, jel mi vidimo da su matice na različitim nivoima ogranizovanosti i da je potribno osvižit i prilagodit rad matica novim uslovima u svitu, a to je globalizacija. Ona se ne nameće samo na ekonomskom, neg i na kulturnom planu. Globalizacija svojim neselektivnim pristupom kadgod zna ugrozit i autentičnost nacionalni kultura, i zbog tog triba nać putove kako da se u okviru opšti tendencija sačuvaje nacionalne samobitnosti, i kako da se kulture, pogotovo slovinski naroda, ugrade što čvršće u kulturni milje Evrope. Nije nam cilj da se zatvore, već da se kulture u svom najboljem svitlu inkorporiraju u evropski kulturni prostor. Zbog tog je zdravo važno da se na tim pitanjima radi.

Kako je kazo Ivan Sedlak, planira se postavljanje još dva zdravo značajna pitanja na Kongresu u Slovačkoj.

Imajuć sve ovo u vidu, pridložićemo da se raspravlja i o pitanjima integracije i identiteta, a treće pitanje za koje smo mi, Bunjevci, zainteresovani biće standardizacija jezika. Mi smo jedna od matica čija nacionalna manjina nije uspila do kraja dovest standardizaciju jezika, a znamo da brez tog, na duže staze, nema kompletnog nacionalnog identiteta. Mi tu želimo da dobijemo pomoć i podršku na tom međunarodnom skupu, kako na stručnim, tako i na drugim poljima. Jel, sad dolazi završna faza rišavanja tog pitanja. Sve dok ga ne rišimo, ne možmo divanit o potpunoj ravnopravnosti sa ostalim nacionalnim manjinama – kazo je Ivan Sedlak, pridsidnik Bunjevačke matice. **B. E.**

MIRJANA SAVANOV O IZBORNOJ NASTAVI BUNJEVAČKOG GOVORA SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

BUNJEVAČKI U ŠKULAMA PONOVO NA JESEN

Prilikom upisa u novu škulsku godinu roditelji će u drugoj grupi izborni predmeta moć birat, pored čuvara prirode, od igre do računara, ruke u testu i narodna tradicija, moć birat i maternji jezik sa elementima nacionalne kulture. Taj predmet je namimjen nacionalnim manjinama, med ostalim i bunjevačkoj...

Upisi đaka u prve razrede osnovni škula su pri kraju, tako da njeve roditelje čeka i izbor izborni predmeta. Jedan od nji je i Bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture, koji je uveden u škulskoj godini koja je upravo završena**. Mirjana Savanov**, učiteljica u tavankutskoj **Osnovnoj škuli „Matija Gubec”** i pridsidnik Odbora za obrazovanje Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine, dala je nikoliko informacija koje će, nadamo se, olakšat roditeljima izbor izbornog predmeta za svoju dicu.

Prilikom upisa u novu škulsku godinu roditelji će u drugoj grupi izborni predmeta imat, pored čuvara prirode, od igre do računara, ruke u testu i narodna tradicija, moć birat i maternji jezik sa elementima nacionalne kulture. Taj izborni predmet je naminjen nacionalnim manjinama, med ostalim i bunjevačkoj, di učenici imaju mogućnost izučavat svoj govor sa elementima nacionalne kulture. Roditelji su se prilikom upisa već opridili za nike izborne predmete, a prema informacijama koje imaju osnovne škule, početkom septembra triba da bude sprovedena anketa da se vidi koliko učenika se opredeljiva za bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture. Prvo anketiranje prilikom upisa je urađeno da se dobije niki uvid kolika će bit potriba za učiteljima za ovaj izborni predmet.

Takođe, početkom septrembra biće anketirani i učenici drugi, treći i četvrti razreda, ko želi da se opridili za ovaj izborni predmet. Vaćno je znat da učenik koji je prithodne godine učio, na primer, čuvare prirode, ne znači da to mora i naredne godine, moć da izabere predmet bunjevčki govor. Isto tako, mi smo u obavezi da roditeljima kažemo da njeva dica naredne škulske godine ne moraju i nastvait učit bunjevački govor, već da mogu odbrati niki drugi izborni predmet.

U upravo završenoj škulskoj godini izborni predmet Bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture učio se u 7 osnovni škula: Matija Gubec, u Tavankutu, Vuk Karadžić, u Bajmoku, Bosa Milićević, u Novom Žedniku, Pionir, u Starom Žedniku, Đuro Salaj, Matko Vuković i Sonja Marinković. U Subotici je nastavu pohađalo 80 učenika.

Mirjana Savanov

Očekivamo da ćemo u slidećoj škulskoj godini imat veći broj učenika koji će učit bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture. Jel se ove godine na vrime počelo sa informisanjom roditelja, oni znaju da postoji ovaj predmet, a i dica su već upoznata šta se uči na ovim časovima.

Dica koja su pohađala bunjevački govor u ovoj završenoj škulskoj godini za nagradu su dobila jednu lipu ekskurziju, u Bačku Topolu i na Katai salaš, kod Malog Iđoša. Bunjevački nacionalni savit je snosio sve troškove za učenike, a cilj ekskurzije je bio da obogatimo nastavu bunjevačkog i da se učenici druže i sa onima iz drugi škula. Za Božić i Novu godinu svim učenicima koji su pohađali bunjevački govor priređena je pozorišna pridstava i podiljeni su novogodišnji paketići.

U Nacionalnom savitu očekujemo da će za narednu škulsku godinu bit pripremljeni i odštampani udžebenici, i da će u škule stignit do oktobra – kazala je Mirjana Savanov, jedna od učiteljica koje pridaju ovaj izborni predmet, Bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture. **B. E.**

MR BRANISLAV FRANCIŠKOVIĆ, PRIDSIDNIK BUNJEVAČKE STRANKE VOJVODINE I JEDINI

POZITIVNO USMIREN OSIĆAJ PRIPADNOSTI

Na proteklim stranačkim izborima Bunjevci su dobili jedna jedini mandat, i to u lokalnoj skupštini. Rič je o **mr Branislavu Franciškoviću**, pridsidniku **Bunjevačke stranke Vojvodine**, registrovane 28. januara ove godine. U stranki su zadovoljni ovim rezultatom. Kako je za organizovanje rada stranke i pridizbornu kampanju bilo malo vrimena, ovo se smatra velikim uspihom, pa pitamo mr Franciškovića šta je, po njegovom mišljenju, bilo prisudno da birači zaokruže njegovo ime i stranku na glasačkom listiću:

Zadovoljni smo rezultatom. Jedan mandat nije puno, ali nama jeste jel druge bunjevačke stranke nisu osvojile ni jedan, što znači da smo mi ipak dobili određene simpatije birača i da smo uspili za kratko vrime dobit povirenje i postat pripoznatljivi kod birača med više stranka sa bunjevačkim pridznakom. S te strane smo zdravo zadovoljni, i mislimo da ćemo konačno u narendom vrimenu moć gradit politiku koja će dovest, s jedne strane do omasovljenja stranke, a s druge do ukrupnjivanja rezultata koje stranka triba da postigne. Sve dotleg dok za sobom nemate rezultat, svi vas pitaje, a koga vi pridstavljate, i to je normalno. Jel, samozvani stranaka mož bit tušta, al mi sad imamo taj atribut da smo jedina legitimna, parlamentarna stranka Bunjevaca.

Mr Francišković kaže da se njeva stranka trudila, prija sveg, napravit program koji neće bit tvrdo bunjevački, iako su Bunjevačka stranka Vojvodine.

S druge strane program nije tvrdo nacionalni, u tom smislu da mi ne priznajemo nikog i ništa osim nas sami. Čak, u našem programu piše da priznajemo i da smatramo svojim partnerima i one koji se nazivaju Srbi -Bujevci, Hrvati - Bunjevci i Jugosloveni - Bunjevci. Dakle, za nas je bitna ta odrednica da su Bunjevci, a nije bitno jel je kogod, jel istoričar el političar, podilio Bunjevce. Svi u ovoj varoši znamo da ne divanimo o nikim drugim Hrvatima, el Srbina, neg o ovim Bunjevcima.

Drugi razlog je to što smo mi nova stranka, i to sa velikim brojom novi i mladi ljudi koji nemaje raputaciju ljudi kojima se ne viruje. Pored tog, oni nisu opterećeni prošlošću. To su ljudi koji žele boljitak i svom narodu i svima u sridini u kojoj živi taj narod. Još jedan razlog je i to što su niki ugledni građani, poriklom Bunjevci, i iz prithodne bunjevačke stranke prišli u našu, a imali su

Mr Branko Franciškoviće

povirenje i poštivanje građana, pa su onda povukli i određenu biračku masu prema našoj stranki. I još štogod da kažem, stranka nije dobila samo bunjevačke, neg i glasove pripadnika drugi naroda i nacionalni manjina, ko i većinskog naroda. Daklem, nije bilo onog, ma, ovi se samo svađaju, ovi bi samo da uzmu štogod, neg smo se pokazali ko korektna stranka koja želi razvoj ove varoši i boljitak za sve njezine stanovnike.

Na pitanje o planovima rada Bunjevačke stranke Vojvodine mr Branislav Franciškoviće kaže da su oni u najvećem broju u funkciji planova Bunjevačke matice i Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine.

Na primer, mi želimo da imamo mesto u pokrajinskoj administraciji, jel nas očekiva standardizacija bunjevačkog jezika, dalje uvođenje ovog jezika u škole itd., što je zdravo teško postignit brez političke podrške, i to ne u Subotici, neg na višim nivoima. Ne možmo to nazvat planom stranke, al jeste cilj stranke. Ona će se borit svim sridstvima da pomogne ostvarenju svog cilja. Na primer, pri Nacionalnom savitu je osnovana fondacija „Mijo Mandić" za siromašne i dobre učenike, a cilj stranke će bit da im pomogne. Naravno, neće članovi direkno iz svoji džepova davat novce, al će pomagat da se taj fond napuni iz drugi fondova i na druge načine, kako bi se mladi ljudi koji su sposobni i imaje kapacitet za škulovanje u tom smislu bili i usmireni. Mogo bi nabrojat dosta akcija u kojima želimo učestvovat, tu su, na primer kulturno - umitnička društva čije organizovanje i rad želimo podignit na viši nivo. Želimo da pomognemo i kažemo da ne valja sadašnji način organizovanja. Imamo priviše ovi društava, a nijedno nema dovoljno novca da kvalitetno živi i pridstavi ono što radi. Sve su to nika krpljenja. Mi smo, evo, poslali Nacionalnom savitu, koji je osnivač, da priispita kulturno-umitnička društva i kulturne centre, jel ima dosta priče i o zloupotribama, pa da se oni postave na zdrave noge. Jel, tu se uvuko privatluk. Imamo puno oni koji se fale, a u suštini rezultata njevog folklornog rada nigdi nema. No, dobili smo obećanje da će onaj čuveni Zavod za kulturu bunjevačkog naroda, čije je osnivanje skinuto sa dnvenog reda Pokrajinske skupštine, bit ponovo metnut na dnivni red, i da će proradit, pa ćemo imat priliku da se u određenom smislu pokažemo.

A šta se tiče sami stranački planova i zadataka, najznačajnije će, po ričima mr Franciškovića, bit omasovljenje članstva, sa jedne strane, a s druge, sprovođenje određeni aktivnosti.

I naš narod i naši simpatizeri su svisni da mi nismo državna stranka i da nećemo krojit vladu, međutim, mi ćemo da utičemo na rišavanje manji problema. U našem programu imamo socio - ekonomski savit, jel smo mi stranka koja teži socijalnoj pravdi, na primer, da ljudi na selu imaje minimum zdravstveni usluga ko i ljudi u gradu. Možete zamislit kako čovik na selu ustaje u 2 sata ujutro i dolazi u bolnicu jel tu je već u 6 sati gužva, i ko zna kad se vrati kući mrtav umoran, bolje da nije ni išo, a možda mu je tribalo štogod za čeg se ne mora u varoš. Ima tušta taki stvari koje mož napravit da pomognu ljudima koji ne žive u varoši, a mi mislimo da ji triba uradit.

Ko zdravo značajan zadatak ova bunjevačka stranka smatra obezbiđivanje statusa ravnopravnosti za bunjevačku zajednicu.

PRIDSTAVNIK BUNJEVACA U LOKALNOM PARLAMENTU

Nova stranka ima u svojim redovima velik broj novi i mladi ljudi koji nemaje raputaciju ljudi kojima se ne viruje. Pored tog, oni nisu opterećeni prošlošću. To su ljudi koji žele boljitak i svom narodnu i svima u sridini u kojoj živi taj narod

Di god pogledate svudak ćete vidit da su Bunjevci podcinjeni u određenom smislu, osim kad je rič o životu na salašu, e, tu su, valjda, među prvima. Svisni smo da to neće ić odjedared, da će tribat tušta vrimena. No, triba kasti i to da nisu tu krivi samo drugi, mi tribamo prominiti svist naši ljudi, da onaj baćo kaže, e, dite moje, ićeš u škulu, a ne, ostani ti samo tu i kopaj! Ja ne optuživam uvik druge, međutim, kad se sve to umriži, malo te drugi ne pušte, malo je tebe stra i nećeš jel si naišo na kaku pripiriku, onda imamo ovaku situaciju. Mi smo sad kod učlanjenja u stranku imali otpore kad su poslodavci zabranjivali ljudima da dođu u našu stranku. Sve su ovo partijski zadaci za koje ćemo se morati boriti, naravno, uz dozvolu ti ljudi, ali ljudi triba da vide da ugledni ljudi ulaze u stranku i poviruju, pa valjda i meni neće bit ništa. Sa druge strane, boričemo se svim sridstvima da niko ne dobije otkaz zato što je Bunjevac i što je, na primer, učestovo u bunjevačkoj pridstavi. Jel, bilo je da je takima gazda kazo, ako te još jedared vidim, dobijaš otkaz.

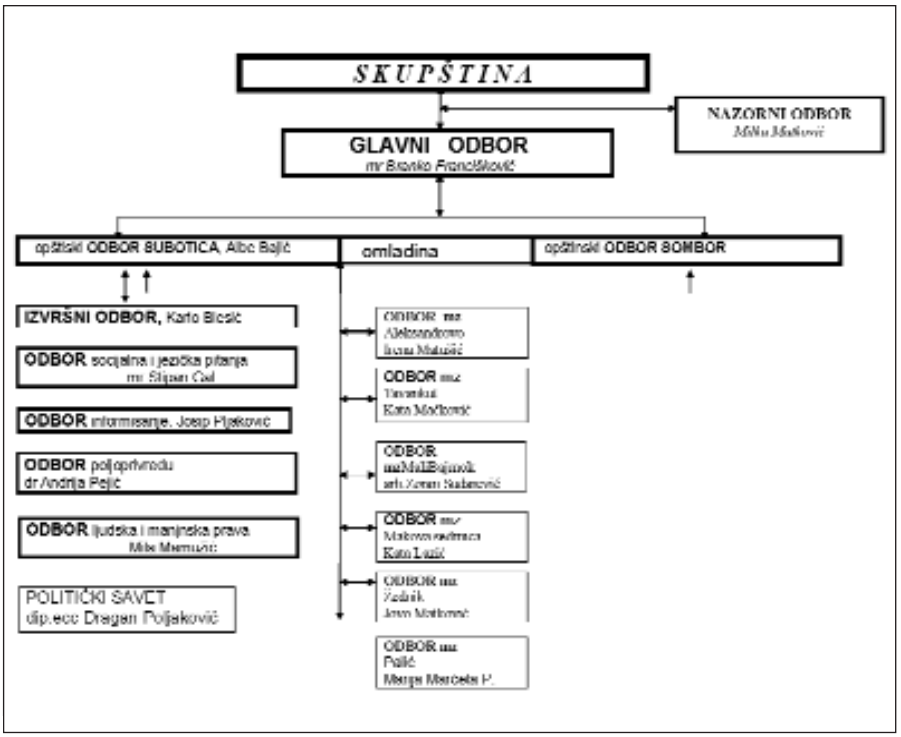
Ko jedan od stranački zadatak biće i uspostavljanje kontakta sa evropskom asocijacijom za nacionalne manjine i ljudska prava i da s njima uspstave dobre odnose.

Putom ovi asocijacija želimo dobit mogućnost, prija svega, iskazivanja u sopstvenoj zemlji, ko i da podignemo demokratski kapacitet naše zemlje, al i da dobijemo mogućnost da putom razni projekata il pomoći ponudimo ljudima određene pogodnosti za podizanje standarda, i da se uz pomoć te asocojacije uključimo u evropske tokove života koji su drugčiji neg kod nas i koji će doprinet da se polagano minja svist kod nas. Neće nama ta Evropa dati, evo vam, živite izvanredno, al ćemo malo po malo minjati svist i svatit da Evropa živi od rada. Naš čovik triba i mora svatit da nije salaš tri svinčeta i nikolko kokošaka, el njiva žita. Triba puno više radit.

Na kraju ovog izlganja planova za budući rad stranke mr Branislav Franciškov je kazo da oni nastoje bit praktična stranka, koja, jasno je, neće vodit svitsku politiku.

Al, jasno je da možmo uticat na lokalne tokove i tako poboljšat život građana, a posebno oni, koji su, ne našom voljom, metnuti malo na stranu. Nažalost i Subotica je ko i cila Srbija počela da se homogenizuje na nacionalnoj osnovi. To je realnost koju mi ne volimo, al ako je ne privatimo, onda nas vi-še nema. Posli 10 godina će se samo pripovidat o nama, a našeg naroda više neće bit. Sve su to, pa i ove novine, elementi koji triba da podignu osićaj pripadnosti određenom narodu, i da taj osićaj pripadnosti bude pozitivno usmiren i da dade pozitivne rezultate – kazo je mr Franciškov.

B. E.

ORGANIZACIONA ŠEMA BUNJEVAČKE STRANKE VOJVODINE

SKUPŠTINA

GLAVNI ODBOR
(mr Branko Franciškov)

1. mr Branko Franciškov
2. Josip Bošnjak
3. Ivan Bošnjak
4. Albe Bajić
5. Suzana Evetović
6. Kata Mačković Iršević
7. Pere Beretić
8. Jovo Matković
9. Kata Kuntić
10. Tamara Babić
11. Dina Mamužić
12. dr Andrija Pejić
13. dipl. inž. Mijo Mandić
14. Joso Poljaković
15. Tanja Kolobarić
16. Karlo Blesić
17. Vlado Nješkov
18. Saša Bošnjak
19. dipl. prav. Slobodan Plavšić
20. dipl. prav. Đuro Bošnjak
21. Ivan Jurišić
22. Stipan Budimčević
23. Ivan Bošnjak
24. Marija Bojanin
25. dipl. prav. Vesna Bošnjak-Stojanović

NADZORNI ODBOR
Milka Matković

POLITIČKI SAVET
dipl.ek. Dragan Poljaković

IZVRŠNI ODBOR
Karlo Blesić

OPŠTINSKI ODBOR SUBOTICA
Albe Bajić

Odbor MZ Aleksandrovo
Irena Matušić

Odbor MZ Mali Bajmok
arh. Zoran Sudarević

Odbor MZ Tavankut
Kata Mačković

Odbor MZ Žednik
Jovo Matković

Odbor MZ Palić
Marija Marčeta P.

Odbor MZ Makova sedmica
Kata Lazić

Odbor MZ Bajmok
Pere Beretić

Odbor za informisanje
Joso Poljaković

Odbor za poljoprivredu
dr Andrija Pejić

Odbor za socijalna i jezička pitanja
mr Stipan Gal

Odbor za ljudska i manjinska prava
Mila Mamužić

OMLADINA
Tanja Kolobarić

PARALELE – OKRUGLI ASTAL NOVOSADSKE NOVINARSKE ŠKULE OD 13. DO 14. JUNA

PRAVA, MEDIJI, MANJINE

O stanju u manjinskim medijima, u Srbiji i zemljama u regionu pa i šire, u poslidnji par godina tušta se divani. Zato i ne čudi što se na održavanje okruglog astala Paralele odlučila i Novosadska novinarska škula. Tako su od 13. 6. do 14. 6. u Novom Sadu izneti nacionalni izvištaji o nivou zadovoljenja prava informisanja na jezicima manjina s teritorije Srbije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine

Pozdravljajuć skup Mirjana Pušin, direktorka NNŠ, kazala je kako je dijalog osnov svakog društva jer ukoliko njega nema mogu nastat čak i ratovi.

Politiku prema medijima nacionalni manjina Pokrajinskog Izvršnog veća Vojvodine pridstavio je Milorad Đurić, pokrajinski sekretar za informacije.

Kada budemo znali odgovor na pitanje kakvu mi Vojvodinu želimo, počo je svoje izlaganje Đurić, **lako ćemo ih ispuniti. Mi želimo kulturni pluralizam, ono što je u duhu Vojvodine i duhu savremenog sveta. Takav duh se u Vojvodini neguje već više vekova, a mi to moramo nastaviti što nije lako i vrlo je zahtevno. Zadatak nam je zaštita malih etničkih kolektiviteta, jer jezik koji se neguje kroz informisanje vodi ka homogenosti te grupe.** O problemima na ovom polju informisanja Đurić je istako: **Najveći problemi nastali su kod privatizacije medija, jer manjinski mediji nisu ekonomski isplativi, pa se tako i ne mogu sami izdržavati. Zato je, za sada, privatizacija zaustavljena da bi se pokušao naći što bolji model, koliko je to moguće. Tava je situacija kod elektronskih medija, dok je rešavanje štampanih medija bilo lakše. To smo uradili tako što smo preneli ingerencije sa države na Nacionalne savete, sa čim se uglavnom ne slažu oni koji rade u takvim medijima. Ali, bolje rešenje nismo imali. Dakle, država i dalje dotira u popunosti te medije a da oni pri tom imaju svoju slobodu. Ovakvo stanje zahteva puno samodiscipline i sa jedne i sa druge strane. Trenutno podržavamo 26 medija, i to su časopisi za odrasle, omladinu i decu.**

Kod privatizacije elektornskih medija problemi su se vrlo brzo počeli pojavljivati. Tako su oni koji su imali pare i kupili ovakav medij vrlo brzo uvideli da takav program nije isplativ. Problem je i taj što imamo slabe dogovore s lokalnim medijima, a čini mi se da će se ti problemi upravo na lokalu rešavati – zaključio je svoje izlaganje sekretar Milorad Đurić.

Dubravka Valić Nedeljković iz NNŠ istakla je da je Vojvodina najbolji primer u regionu, po pitanju manjinskih prava i medija na manjinskim jezicima. Kao najbolji primer navela je podelu programa na RTVNS i RU Vojvodine, gde je I progman na srpskom a II na manjinskim jezicima. **Te programe koji se rade za nacionalne manjine**, istakla je Nedeljkovićova, **trebaju raditi pripadnici te nacionalne zajednice ali moraju imati i preporuku njihovog Nacionalnog saveta. Veoma je loše što za sada nema nijedne osobe iz redova nacionalnih manjina u Radiodifuznoj agenciji. Sve što se radi treba da prati i podrška lokalne samouprave, ali i nacionalni saveti moraju razgovarati o globalnoj politici manjinskih medija.** Za kraj Nedeljkovićova je istakla i slideće: **Veoma važno je da RU Vojvodine što pre pokrije svojim signalom bar 92% teritorije za koju prikazuje program, što za sada nije slučaj. Kod privatizacije ubuduće moraju imati prednost višejezični mediji.**

Učesnici skupa „Paralele"

Radenko Udovčić – Medija Plan Institut iz Sarajeva izno je podatke za Bosnu i Hercegovinu. U BiH situacija je po mnogo čemu specifična. Pre svega jel još uvik nema ni popisa stanovinašta osim onog iz 1991. godine, tako da se i ne zna tačan broj nacionalni manjina. **Nekim proračunima došlo se do određenih cifara da su Romi najveća nacionalna manjina na ovom području i smatra se da ih ima oko 80.000. Višestruko se povećao njihov broj od 1991. što znači da su se ljudi kao takvi počeli sve više izjašnjavati, ali se to nikada u javnosti ne govori, već se kao nacionalne manjine spominju Jevreji, koji ima oko 900, ili Slovaci, Slovenci** – objasnio je Udovčić. **Mediji Rome vide stereotipno, pri čemu to opisuju jezikom mržnje. Iako je zakonom dato pravo manjinskim medijima da postoje, nije navedeno kako to svoje pravo i da realizuju, pre svega finasijski. Javni servisi, kojih u BiH ima tri, manjinska pitanja ne tretiraju na adekvatan način iako im je to jedan od zadataka.**

Da je ovakvo stanje u Bosni i Hercegovini, potvrdio je i pridsidnik Nacionalnog saveza Roma Dervo Seidić, koji je kazo: **Mediji u Bosni ne prate nacionalna pitanja, aljkavi su, površni. Pišu o nacionalnim manjinama, a pogotovo o Romima, samo ako dođe do neke šokantne situacije. Dodajmo i to da Romi uopšte nemaju svoju emisiju ni na televiziji ni na radiju, a o novinama da i ne govorimo.**

Iz izlaganja gospodina Udovčića saznali smo i da su programi za nacionalne manjine u BiH uglavnom veoma kratki, traju po po sata i to u dvi nedelje jednom – Radio Republike Srpske, BiH radio jednom misečno sat vrimena.

Milan Stojanović, STINA, Split, kazo je kako je o ovim temama uvik teško divanit u posliratnom periodu. **Hrvatska je u poslednjih 10 godina nekoliko puta menjala svoje zakone o nacionalnim manjinama ali uvek pod pritiskom Evropske unije.**

I ovde odnos medija i manjina nije korektan, čak vrlo problematičan. I ovde su kao i u Bosni prisutni senzacionalizam, neobjektivizam, govor mržnje iako se mora reći da je primetno smanjen broj negativih stereotipa, naglasio je Stojanović.

Stare nacionalne manjine, da ih tako nazovemo, imaju daleko manje problema. Tako Italijani imaju nedeljne novine u Hrvatskoj, Mađari takođe imaju uređeno stanje u svojim medijima. Najproblematičnije su nove nacionalne manjine i med njima pridnjače Srbi. To je skupu i potvrdio Milan Cimeša iz tjednika „Novosti" Srpskog narodnog vijeća, koji je još kazo: **Sredstva koja javni servis dobija za realizaciju naše emisije već nekoliko godina unazad troše se nenamenski. Prava postoje na pa-**

piru ali ih niko ne poštiva. Ljudi rade bez plata i honorara, a o zaposlenju nema za sada ni riječi. Novine ne šaljemo na trafike, jer smo svesni da se tamo ne bi ni prodavale, već stavljale ispod pulta.

Goran Bašić iz Centra za istraživanje etniciteta Beograd, divanio je o promovisanju manjinski pitanja u regionu di je ko najbolji primer navo Sloveniju, al da ni oni nisu uspili pobić od rđavi primera - ko što su brisanje iz državljanstva, neizdavanje pašoša...

Naveo je vrlo interesantan primer Rumunije koja nema posebne akte u zakonima vezane za nacionalne manjine, nit ministrastva nit na lokalu, a opet sve vrlo dobro funkcioniše i manjine su veoma zadovoljne. **Za staranje o manjinama zadužene su njihove stranke nacionalnih manjina koje su oformljene na početku devedesetih godina. U parlamentu svaka je manjina zastupljena sa po jednim predstavnikom. Ali se mora reći i to da se vodi posebna nacionalna politika prema mađarskoj nacionalnoj manjini – koja je ovde veoma velika, a posebna prema svima ostalima. Takođe u poslednjih deset godina u Rumuniji je primetna ekspanzija Roma, čiji su se uslovi za život ovde puno izmenili na bolje.** Po procini Gorana Bašića, u regionu je generalno gledano vrlo egocentrično stanje. Manjine su ostrva za sebe, gdi nema kulturnog prožimanja, a oslanjanje na tradiciju je vrlo plitko. Kao najnegativniji primer Bašić je izdvojio Grčku koja se nije obavezala ni Okvirnom konvencijom za ljudska prava koja štiti manjinske jezike, a tu je i primer ponašanja prema Kipru.

Na skupu tog prvog dana divanili su još Mirko Mandrino, na temu „Tehničko tehnološki kontekst u afirmisanju medija nacionalni manjina u regionu, ko ji je pridložio umrežavanje više manji medija, koji bi mogli pokrivat veću regiju el priuzimanja programa s jednog mista i emitovanja istog programa na drugoj lokaciji di su jednako aktuelni, a sad nedostupni. Pavel Domonji iz Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji, divanio je na temu „Kulturne elite i problem informisanja manjina." Ono što ćemo istaknit iz njegovog izlaganja, koje se baziralo na osnovu sociološkog istraživanja, pod istim nazivom, je činjenica da je istraživanjom bilo obuvaćeno devet nacionalni manjina a tu naravno nisu bili ispitivani Bunjevci. Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji je samo jedan od oni koji se ponašaje prema Bunjevcima po onom modelu kako ga je iznela Suzana Kujundžić - Ostojić na ovom okruglom astalu. Kulturne elite, kazo je Domonji, u najvećem dilu nisu zadovoljni svojim medijima. Jel ji smatraje sporima, zatvorenim za ostala društvena i kulturna dešavanja.

Drugi dan seminara, 14. 6. 2008. vodio je pridsidnik Nezavisnog društva novinara Vojvodine (NDNV) Dinko Gruhonjić s temom „Uređivačka strategija medija nacionalnih manjina u regionu". Ocinio je da mediji u Vojvodini informišu gotovo isključivo o dešavanjima unutar sopstvene nacionalne zajednice, što vodi ka zatvaranju nacionalnih zajednica. Prema njegovim rečima, mediji na taj način promovišu život „jednih pored drugih", a ne život „jednih sa drugima". On je kritikovao Radioteleviziju Vojvodine (RTV) i ocenio da je ta medijska kuća još „miljama daleko" od javnog servisa. Ocenio je da je suština loše uređivačke strategije Drugog programa RTV-a „folklor plus loš informativni program" i rekao da i na prvom i na drugom programu RTV-a nema promocije multikulturalnosti i multietničnosti Vojvodine. na suprot vakom stanju, po Gruhonjiću al i ostalim učenicima okruglog astala, mediji bi tribali bit okrenuti interkulturalnosti, što znači upoznat širu javnost i s identitetom drugi nacionalni manjina.

Dodatne probleme u ovakom stanju u Vojvodini stvara i privatizovanje medija, koje nije najjasnije a ni najbolje za očuvanje programa na manjinskim jezicima. Što je rezultat, kako kaže Gruhonjić, neuvažavanja stavova i savita ljudi iz struke kada je model privatizacije pravljen.

U Novosadskoj novinarskoj školi najavljivaje nastavak ovaki skupova na istu temu, ne bi li se došlo do pravog rišenja problema. Mi dodajemo, da je to put ka boljem informisanju nacionalni manjina, u kojem će, nadamo se bit jednako zastupljene sve nacionalne manjine.

S. K. O.

TRIBA ZNAT I OVO

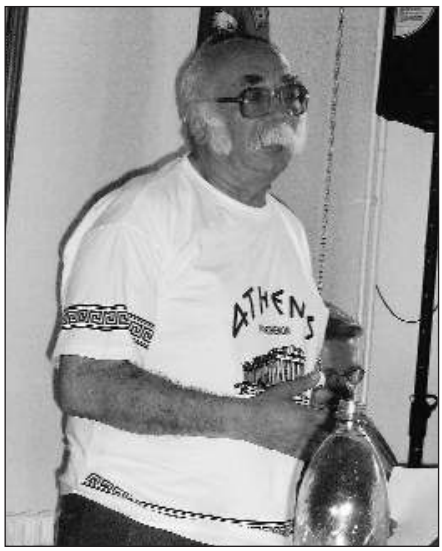
O pravima „stari i novi" manjina divanila je i pridstavnica Bunjevačkog nacionalnog savita mr Suzana Kujundžić - Ostojić, direktorica „Bunjevačkog informativnog centra".

Najveći broj Bunjevaca, njih 96% živi na teritoriji Subotice. Ali u tom istom gradu, gde se glorifikuju demokratija i prava nacionalnih manjina Bunjevci ne mogu dobiti ni jedan dinar s javnih konkursa na lokalu, jer nemaju priznat jezik. Tako svi Bunjevci u Subotici plaćaju porez, a da od toga nazad od svog grada ne dobijaju apsolutno ništa! Prostor u kome je smeštena redakcija „Bunjevačkih novina" i koji pripada gradu plaćaju desetostruko skuplje nego bilo koja politička stranka. To što imaju svoja glasila isključivo je zaslužna pokrajina Vojvodina i sekretarijat za informacije, ali i to su veoma mala sredstva u odnosu na stvarne potrebe, kazala je Ostojićova. Verujem da tih 20.000 Bunjevaca i ne zna da ima radio emisiju na radio Novom Sadu, II programu, koja već više od godinu dana ide van programske šeme, petkom od 22 sata, a da se pri tom uopšte ne čuje na teritoriji Subotice. Bunjevci imaju i svoj sajt, koji je veoma živ i aktivan, ali već tri godine radi samo na bazi volonterizma. Odbijeni smo i kada smo tražili Zavod za kulturu, a da nismo dobili ni objašnjenje zašto ga nismo dobili. Ovo sve ukazuje da su Bunjevci nacionalna manjina drugog reda, njima je nalepljena etiketa na leđa da ih je priznao Milošević i sada ih treba eliminisati gde god se to može, ako ne to, onda bar njihove probleme i potrebe treba staviti pod tepih da budu što manje vidljivi javnosti. Ovako izgleda naličje demokratije o kojoj je danas govoreno.

Tek kada se budu zaštitile male nacionalne zajednice, poput Bunjevaca, a ne samo velike nacionalne manjine i one čija matična zemlja ulazi ili je ušla u Evropsku Uniju, možemo govoriti o uređenom demokratskom društvu u Vojvodini i Srbiji – zaključila je Suzana Kujundžić - Ostojić.

TRADICIONALNE VEČERI UTORKOM U BUNJEVAČKOJ MATICI

GOSTOVANJA

Ljubomir Teofanov

Večeri utorkom bile su tradicionalne u Bunjevačkoj matici još dok je ona bila u izgradnji. Zato su danas one pravi doživljaj u lipom i obnovljenom enterijeru. Vrata matice širom su bila otvorena i za pisnika, esejistu i kompozitora Ljubomira Teofanova iz Kikinde, koji je to veče 10. juna pridstavio svoju poeziju.

Alisa Prćić

Iste večeri publiki se pridstavila i naša mlada i nova pisnikinja Alisa Prćić, koja piše poeziju na bunjevačkom jeziku. Po naslovima njezini pisama: Moja nana, Crnobila slika, Crni put, Ravnica, Avlija, Crnoj kovrdži, vidi se da joj je izvor inspiracije kadgodašnji život na salašu, koji u svojim pismama nije ulipšavala, već samo umitnički oblikovala i magijom riči prinela svima koji su te večeri bili prisutni.

Pridsidnik Bunjevačke matice Ivan Sedlak naglasio je da je ova institucija postala hram kulture u Subotici. **P. K.**

DIVAN S KARLOM DUJMOVIĆOM DIDOM

RIČ-DVI O DIDI

U Somboru, a i šire, gotovo da nema oni koji ne znadu Karla Dujmovića - Didu, makar po čuvenju. Znadu Didu svugdi, od Baje priko Subotice do Sombora, od salaša priko lenija do varoši

Svi ga pozdravljaje i poštivaje ko velikog Bunjevca. Nije ni čudo što je tako, jel da jeste pravi Bunjevac i bunjevačkog roda, dokazo je nebrojano puta.

– Otac mi je bio Bunjevac, poriklom iz Gare. Tu je mobilisan za austrougarsku vojsku na četri godine. Taman kad mu je isteko vojni rok, počo je I svitski rat, te su ga poslali na front još četri godine. U toku rata bio je teško ranjen, pa je dospio u somborsku bolnicu. Tu se na rehabilitaciji upozno se i sprijateljio s Bunjevcima i svojom budućom suprugom, divani Dida i dodaje, **U toku rata dobio je moj otac najviša austrougarska odlikovanja, koja su mu dala titulu viteza.**

Posli raspada Austro-Ugarske carovine, kojim je Bajski trokut, a š njime i Gara, pripo Mađarskoj, a granica postavljena tu di je i danas, mnogi stanovnici ti krajova nisu mogli da se pomire sa novonastalim stanjom. Ljubav prema svojem narodu i svojem jeziku je preivladala i mnogi su optirali za Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca. Med njima i Didin otac sa porodicom.

Didina porodica pored vršalice

Odranjivan u toploj porodičnoj atmosferi di su se nigovali, čuvali i nadasve poštivali običaji i tradicija pridaka, odraso je Dida u bunjevačkom duvu da se ponosi i voli to što je, a cini sve ostale narode i njeve osobenosti.

– Dida Stanko, koji je rođen u Gari, nije mogo da se pomiri s činjenicom da živi u Mađarskoj, pa je kazo: „Iđemo mi tamo di se divani naš jezik!" Oca Josipa je vuklo somborsko poznanstvo iz rata i tako su se nastanili baš u Sombor. Ubrzo se otac zaposlio ko poreski službenik i oženio svojom ratnom poznanicom, mojom majkom Janjom. Izrodili su troje muške dice. Bio je tata izuzetno poštivan s porodicom, jel i pored svi odlikovanja koja je dobio u ratu, nije tio ostat u Mađarskoj, već je odlučio doć tu di se divani našim jezikom, med naš svit, ponosno pripovida Dida.

– Proveo sam brezbrižno ditinjstvo u Kraljevini Srbiji. Moram priznat, da dok nisam krenio u školu, nisam znao divaniti drukčije neg bunjevački. I danas imam dokumentaciju koja dokaziva da sam se cilo vrime školovanja, pa čak i za vrime mađarske okupacije kao Bunjevac izjašnjavo. Nažalost, stigla je 1945. godina i za nas Bunjevce strašno vrime. Di god bi se javno izjasnili ko Bunjevci, službenici bi u nas uprli čudan pogled i kazali da tako štogod ne postoji. Mi koji smo bili pravi Bunjevci, stalno smo u grlu imali „zalogaj" koji nas je gušio. Tretirali su nas kao Hrvate, iako smo se mi često „brezobrazno" i prkosno ko Bunjevci izjašnjavali. Ovo „tretiranje" je trajalo priko 50 godina, pripovida Dida s velikom tugom u glasu, još uvek uznemiren načinjenom nepravdom.

Oni koji nisu mogli da se pomire sa činjenicom da su unatrag pedeset godina deklarisani protiv svoje volje, počeli su se organizovat i osnivat razne institucije sa ciljom nigovanja bunjevačke tradicije i običaja, ko i buđenje nacionalne svisti u svima onima koji su sticajom okolnosti bili primorani da zaborave el potisnu svoje poriklo. U Somboru se prvi „probudio" Karlo Dujmović - Dida, jel je želio da svoj narod izvuče iz senke, kako bunjevačko ime ne bi bilo zauvik zatrto.

– Nakon te 1996. godine, prvi su se iz pedesetogodišnjeg košmara trgnili Bunjevci u Subotici. Ubrzo sam kontaktirao gospodina Marka Pejića, a zatim se i sasto sa njim, kako bi dobio instrukcije za reosnivanje društva „Bunjevačko kolo", koje se pod prisilom stopilo u KUD „Vladimir Nazor". Teško je bilo posli ti nesritni 50 godina „pročešljat" sve moje bunjevačke prijatelje i pronać one koji su ostali doslidni svojem poriklu i ko Bunjevci se i danas drže. Nakon dužeg razmišljanja, otvorio sam vrata advokata Đure Bošnjaka i Josipa Bošnjaka – Jocike. Danas vidim da sam išo pravim putom, svidoči gospodin Karlo o buđenju Bunjevaca.

– Uvatio me strašan poriv rodoljublja, pa sam napiso feljton pod nazivom „Administrativni genocid", koji je više puti objavljivan, kaže Dida.

Aktivnosti Inicijativnog odbora su imale jakog odjeka, te je ubrzo reosnovano „Bunjevačko kolo" koje i danas postoji i vridno učestvuje u svim sferama bunjevačkog života.

T. B.

Pripovitka o dalekim pricima

Svi smo tušta puti čuli izreku da u životu ništa nije slučajno, a da je zaista tako, potvrđiva nam i ova Didina porodično - istorijska pripovitka:

– Tokom moje rane mladosti, baćo mi je ispripovido jednu priču o našim pricima. Naime, po njegovim ričima, naši stari su živili u nikom selu pored rike Bune. U vrime svinjokolja, naš davni pridak je zaklo svinče i obisio slaninu da se ladi. U tom je naišo Turčin na konju, sabljom odsiko komad slanine i bacio ga svojem keru. Bisan čerez ovog moj pridak je uzo nož i rasporio Turčina. Nije bilo druge, nego pokupit samo najnužnije i bižat. Tako je stigo do Gare, di je pronašo svoje sunarodnike Bunjevce i čerez tog rišio da se tu nastani.

Više stotina godina nakon tog događaja, dok sam radio ko diplomirani pravnik na mistu rukovodioca pravnog sektora u firmi DTD „Kamenko Gagrčin", tu je bila zaposlena kao kurir i jedna vrlo komunikativna žena. Po naričju sam zaključio da nije iz ovi krajova, pa sam je pito otkaleg je, a ona mi je odgovorila: „Ja sam došla iz Hercegovine, iz jednog naselja kraj reke Bune." Odma sam je upito ima li tamo kaki Bunjevaca,a ona mi kaže: „Bilo ih je, no su pobegli zbog nekih svinja." Tako je, čini mi se, potvrđena pripovitka mojeg baće.

SIĆANJE NA KADGODAŠNJE OBIČAJE

Piše: Ana Vojnić Kortmiš

KRUV NAŠ SVAKDAŠNJI

Kad su naši prici u ovi krajovima počeli obrađivat zemlju, počeli su sijat i žito, a sijali su ga baš čerez kruva. Od žita su pravili brašno koje su mlili na žrvanj. To su se zrna žita mlila sve zajedno, nije išlo obaško mekinje i čisto brašno. Kad su imali brašno znali su od njega ispeć kruv. Taj kruv nije bio ni sličan ovom sadašnjem, jel su to bili brezkvasni kruvovi. Kruv se peče zdravo odavno i to je jedna od najvažniji rana za nas. Za kruv su se i Bogu molili, Kruv naš svaki dan, daj nam i danas

Risari rukovetaju žito

Ris je kadgod bio zdravo težak i spor poso, nije bio ni sličan sadašnjem skidanju roda žita. Prve sorte žita su bile manje rodne, nek ove sadašnje, a i njive pod žitom su bile male. Prvo su rukama skidali vlaće i u dlanovima istrljali i tako dolazili do zrna žita. Posli su ga mećali na kamen i s batinama udarali, dok zrnje ne poispada. Kad su počeli odranjivat konje, onda su i žito vrli s konjima, tako što ga raširе na zemlju onako u krug i priko njeg tiraje konje, dok zrno ne poispada. Onda su ga pokupili i na vitru vijali dok se ne očisti od plive. Posli se žito kosilo srpovima, dogod nisu izmislili kose one su vaćale širi otkos pa je košenje išlo brže, a i njive s žitom su se povećavale. S kosom se kosilo tušta godina. Težak i naporan je to bio poso, po tom jakom suncu.

Muškarci su kosili tako nagnuti na kosu. Teško je to bilo izdržat cio dan mavat s kosom. A ni risarušama nije bilo lako, rukovetale su tako sagnute a još su i užad vukle. Posla je bilo tušta. Moralo se ustajat zdravo rano, a uveče se radilo do kasno u noć, a moralo se i zdravo žurit, da se pokosi što prija, da ne bi ne daj Bože naišo led el kaka ampa i oluja. Nevrime je znalo nanet zdravo velike štete žitu. Kad žito sazrije svaka kiša mu je škodila, jel je ispirala kvalitet žitu, pa se onda prodavalo po zdravo manjoj cini.

Bilo je godina kad je bilo toliko tušta kiše, a mokro se žito ne mož kosit, pa se znalo trevit da žito isklija, pa se sve zelenilo vlaće. Čerez tog se tako moralo paštrit da se što prija uradi. Bilo je bogataša koji su imali i po sto lanaca žita, a to su sve risari i risaruše ručno uradili. Ima dosta pisama napisani, o risarima i risarušama, o teškom poslu, o znoju i litnoj žegi. A kad se malo uznapridovalo, napravljene su mašine kosačice, koje su vukli konji. Mašina je kosila žito, a risari su napleli uža pa žito mećali na uža i vezali u snoplje. To je bio zdravo velik napridak i olakšanje risarima. Malo kasnije su došle mašine samovezačice, one su kosile i vezale snoplje a risari su samo dili krstine.

Kad su pedeseti godina kod nas stigli Zmajovi kombaji to je bilo pravo čudo. Kosi žito a na jednu stranu ispadaje džakovi s žitom, a na drugu slama povezana u bale. Sad je sve drugačije. Veliki kombajni Džondiri el koji drugi, oni vaćaje veliku širinu, imadu ugrađen klima uređaj i radio aparat, a ni prašina ne mož ući u njega. Jedan čovik tira kombajn, a žito istresa u prikolicu, pa drugi čovik odnese žito u silos i gotov ris.

Ono ručno košenje mož se vidit kad se digod održava takmičenje risara. A to je lipo da mladi vide kako je to otprilike izgledalo. Risari i risaruše lipo obučeni u narodnu nošnju, rade jedno po sata, pa ručaje na njivi ko kadgod. Domaći kruv, slanine, kiselne i crnog luka. To je lipo gledat kako se kadgod radilo, al težinu risa po suncu, sagnuti cio dan, tribalo je izdržat. Ako su radili dalje od salaša i užinali su na suncu na njivi suvu ranu, pa opet nastavili radit. Ris je bio zakon za seljaka, jel se tako dolazilo do kruva. To je Bog ostavijo kad je kazo: ***Sa znojom lica svojeg ist ćeš kruv, dok se ne vratiš u zemlju od koje si uzet.*** Al naši prici pored sveg tog bili su veseli i radovali su se i risu i novom kruvu, jel su bili radni i vridni.

IZ ŽIVOTA BUNJEVACA

MOLERAJ I MOLERKE

Moleraj je jedan zdravo stari zanat, koji se malo izminio, modernizovo i unapridio. To je zanat s kojim se danas obično bave muškarci. Mladići koji se opridile za molere, završe škulu za molera, nauče sve o farbama i drugi sridstvima koja se hasniraje za moleraj, a kad-god nije bilo tako

Forme za ulipšavanje zidova u sobama

Kad su naši prici počeli mazat kuće i salaše krečom, bili su čisti bili spolja i iznutra. Malo po malo proizvela se farba koja se mećala u kreč, pa su svaku sobu el kujnu mazali drugačiji bojama. To je bio poso samo za žene, one su zdravo vodile brigu da sve bidne čisto i uredno. Za mazanje je tribala peraja i svakoja žena je znala mazat. Prvo šaranje zidova je bilo vako: malo farbe se razmuti s mlikom, u tu se farbu zamoči vrv metlice, pa se štrapalo, a po zidu su ostajale sitne bobice. Štrapalo se s tri boje da bidne šarenije, a take šarene sobe i kujne su bile duže čiste, nise svašta vidilo ko na bilom zidu. Posli su žene smislile drugačije šaranje zidova. U razmućenu farbu zamoče smotuljak vune, pa tako jedno do drugog tapkaje po zidu. Kad su bila lipa vrimena u proliće, paštrile su se da pomažu do Dova, a ako nisu uspile onda se mazalo posli risa. Za šaranje su posli napravljene forme, koje se i danas asniraje za šaranje i mogu se kupit na pijacama. Forme su bile napravljene od tvrde artije jel od stari muški šešira, a izrizane su bile kojekake šare, ruže, lišći i tarabice. Forme su bile jednostruke, dvostruke pa i trostruke. Za šaranje s formama su tribale kefe. Gori kod plafona mećale su se plaše, što je bilo više plaša - to je bila gazdačkija kuća. Zene koje su bile vište u tom poslu išle su i kod drugi da moluju i zvale su se molerke. One su znale lipo sastavit farbu i upasirat šaru i plaše koja di pasira. Tavanica se mazala bilim i zid jedno 20 centi udoli i tu su se vukle plaše. Vuklo se i po deset plaša tanji i deblji s kojikaki bojama što je izgledalo ko duga. To je bio dosta težak poso jel je tušta puti tribalo skočit na astal i doli dok ne bidne gotovo. Farba se razmuti s mlikom, pa se u to zamoči kefa i maže po formi koju je pomogla držat jedna žena. Forme su imale male bobice u ćoškovima, pa se tako mećalo svakoja forma na istu bobicu. Kad se umoluje izgledalo je zdravo lipo, na zidovima ruže i lišće ko da je živo. Posli su bile još i zlatne i srebrne farbe za šaranje. Ako su se digod pravili svatovi onda se sve pomolovalo da bidne što lipče kad se skupe gosti i dođu gledači. Molerke su znale i crtat po zidu slobodnom rukom, a to se većinom crtalo u ambetušu. Ti crteži su bili zdravo lipi, na primer: anđeli, salaš i bunar s đermom, konji, jeleni, guske, tice i drugo već ko je šta volio.

Valjak za šaranje

Ima ko je molovo i tavanicu. Onda se umaže plavom farbom, a priko tog sunce, misec i zvizde zlatnom i srebrnom farbom, što je izgledalo ko nebo i svitlucalo je kad se upali lampaš. Posli su napravili nike kalupe za šaranje, koji su imali gumene valjkove. S valjkovima je išlo brže i jeftinije nek s formama a kasnije su počeli šarat s krpom pa kad se umoluje uzgledalo je lipo ako se boje lipo upasiraje. Kasnije se mazalo samo bojom i polikolorom jednobojno, pa se ni ne šara, a ima dosta stanova di je umazano čisto bilim ko kadgod.

A. V. Kortmiš

FORME I ŠARANJE DANAS

Orsag Teglaš Đenđika prodaje forme na mličnoj peci. Ona ji pravi sama, tako što po materijalu od natrom papira impregniranog s farbom gravira šare koje upisiva s dletom i kalapačom. Da je majstor u ovom poslu svidoči i to da su je angažovali kad je bilo renoviranje unutrašnjosti Gradske kuće, al tako što su skinili mustru a ona je sama napravila šablon. Danas se forme slabo prodaju, kako nam je kazla, valdar zato što je velika kriza i ljudi nemaje novaca ni za važnije stvari. **M. H.**

FOTOMONOGRAFIJA, KATALOG I VODIČ

Piše: Nevenka Bašić Palković

SALAŠI U VOJVODINI

Sva tri izdanja vrlo su kvalitetno štampana, sa puno dobri slika u boji i tušta korisni tekstova o starom narodnom graditeljstvu u Vojvodini, koje najbolje pridstavljaje salaši

Tokom 2007. godine pojavila su se tri interesantna izdanja vezana za salaše u Vojvodini: fotomonografija pod naslovom ***Salaši u Vojvodini,*** u izdanju TV Studija „Bečkerek" iz Novog Sada, čiji su autori Zoran Radovanov i Slavko Golić, zatim katalog o seoskom turizmu: ***Ej, salaši*** u izdanju Turističke organizacije Vojvodine, s tekstom Slavka Golića i turistički vodič i auto - turistička karta narodnog graditeljstva Vojvodine pod naslovom: ***Salaši, etno-kuće, vetrenjače***, autora mr Ane Pandžić, u izdanju *Admiral Books* iz Beograda.

Na severu Bačke, blizo Palića uređeni su Majkin i Cvetni salaš. Ne zna se koji je lipši, a pripadaje bunjevačkoj porodici Pavla Gabrića, diplomiranog ekonomiste, čije je geslo: „Kaki ti je salaš, taki si čovik!" Ode se osim vire u Boga, viruje i služi radu, sticanju i imetku.

Sva tri izdanja vrlo su kvalitetno štampana, sa puno dobri slika u boji i tušta korisni tekstova o starom narodnom graditeljstvu u Vojvodini, koje najbolje pridstavljaje salaši. „U salašima je esencija stila i duha Vojvodine i Vojvođana – navodi su u uvodu kataloga ***Ej, salaši*** koji potpisiva direktor Turističke organizacije Vojvodine, Gvozden Perković – **posle dugog vremena propadanja i zatiranja salašarskog načina života, i zbog jednog novog, modernog fenomena – turizma, salaši se obnavljaju i bele na prostranstvima ravnice. Njihovi bagremari još uvek mirišu, a tamburaške pesme se pevaju… Život se tu vraća, pa i vi navratite, nećete zažaliti. Naprotiv!" Kako to lipo zvuči, naročito od tako odgovorni ljudi ko što su oni iz Turističke organizacije Vojvodine, koja ovim putem radi baš ono što triba da radi** – bavi se očuvanjom i prezentovanjom kulturno-istorijskog i turističkog blaga svoje regije, dugo zapostavljanog i skoro zaboravljenog!

Fotomonografija ***Salaši u Vojvodini*** zbog svojeg obima (130 strana), kvaliteta fotografija i odličnog dvojezičnog teksta Slavka Golića (srpski, engleski) zasluživa našu pažnju i priporuku da je kupite ko najlipši poklon onom ko vam je drag. Fotografije su radili najbolji fotografi Vojvodine: Martin Candir, Jaroslav Pap, Jovo Milivojević i Dario Gruden, a dizajn Dejan Popov. Format knjige (29x29 cm) omogućiva nam da svaku sliku doživimo i sa umitničke strane i ko informaciju sa puno detalja koji nas prosto mame da positimo poniki od opisani salaša.

Na severu Bačke, blizo Palića uređeni su Majkin i Cvetni salaš. Ne zna se koji je lipši, a pripadaje bunjevačkoj porodici Pavla Gabrića, diplomiranog ekonomiste čije je geslo: „Kaki ti je salaš, taki si čovik!" Ode se osim vire u Boga, viruje i služi radu, sticanju i imetku. Na Majkinom salašu nalaze se autentični upotribni predmeti i namištaj, otvoreni i zatvoreni restorani u kojima se služe domaća ila, sluša se domaća svirka i piju se domaća pića sa Gabrićovog jabučnjaka od 15 hektara. Enterijer na Cvetnom salašu ima visoki komfor smištaja (sa četri zvizdice) i etno predmete u nišama, na banku, na policama, na slikama i dr. Ko samo jedan dan provede na ovim salašima, ositiće pravu lipotu Vojvodine i života na kadgodašnjim salašima, gdi su za „zvizdice" bile zadužene naše majke.

U turističkom vodiču mr Ane Pandžić *Salaši, etno-kuće, vetrenjače* ukratko su obrađene etno-kuće u Bajši, Kupusini, Jasku, Toraku, Maradiku, Titelu, Mokrinu i Belom Blatu.

Na obali Ludaškog jezera, blizo Hajdukova nalazi se starinski, originalan Rokin salaš, pokriven trskom. Zgrada je stara oko 200 godina i napravljena je ko nabijanica. Zato je pridložena da bude zaštićeni spomenik kulture. Ideja njezini vlasnika bila je da se očuvaje materijalni ostaci i predmeti salašarskog kompleksa iz davni vrimena (sad već ima oko 800 predmeta) i da se prikažu savrimenom čoviku, naročito đacima i istraživačima, tako da se poštivaju svi ekološki zakoni očuvanja prirode. Napravljena je i prava muzejska izložba predmeta koji potiču počev od neolita, pa sve do rukotvorina iz 19. vika, a prikazivaje sridstva i oruđa tradicionalni zanimanja koja su vezana za okolinu Ludaškog jezera. Najčešći gosti na Rokinom salašu su đačke ekskurzije i pecaroši. Na salašu nema struje i sve se kuva i peče na stari način, na ziđanom šporelju, na otvorenom ognjištu i u pravoj parasničkoj peći, a gostivi ima čak i zimi, kad se do salaša jedva dođe.

Didin salaš je izgrađen 1901. godine na daljoj periferiji Sombora, a sad se varoš približila Didinom salašu na kilometer i po. Vlasništvo je Šime Hornjaka, a poslove salašarskog turizma vodi njegova ćer Aranka. Šimin dida je imo 50 lanaca zemlje samo oko ovog salaša za vrime Kraljevine, a obrađivo je i tuđu zemlju. Kad bi prodo po osam volova, po tradiciji, sve bi se proslavilo nuz vino i tamburaše. Velika kuća na ovom salašu ima čistu sobu (gostinsku, sa vrlo lipim stilskim namištajom sa početka 20. vika), zatim sridnju sobu i kujnu. Zasebna mala kuća ima kujnu, ambetuš, oziđan kazan za disnotore i podrum za vino. Važno je kazati da na Dida Hornjakovom salašu ima i pravi „atelje" stari zanata i viština: tu se tka, veze, slika, pravi se grnčarija, a i positioci mogu stvarat svoja dila! Na avliji bili pivac kukuri-

Salaš 137 blizo Čeneja nosi staru numeru još iz austro-ugarskog vrimena. Zna se da je kadgod ode bilo oko 400 salaša sve do 1945. godine, a danas jih ima 60.

če, ovce bleje, tamburaši sviraje, a čuju se i somborska zvona – ta salaši još odolivaje, nisu umrli – uzvikuje autor ove lipe monografije.

Katai salaš se nalazi na putu Srbobran – Bečej, malo dalje od Malog Iđoša, na samoj ivici uzdignute Telečke visoravni. Uokolo se pogled daleko pruža na obrađena poljoprivredna polja. Na salašu ima velik broj objekata i sve je izgrađeno po viševikovnom ob-

Didin salaš je izgrađen 1901. godine na daljoj periferiji Sombora, a sad se varoš približila Didinom salašu na kilometer i po.

rascu gradnje u ovim krajovima. U avliji je puno poljoprivredni mašina koje još rade, a gaje se i domaće živine i josag za potribe domaćina i gostivi. Katai salaš najviše posećivaje dica, pridškolskog i škulskog uzrasta, pa je zato napravljena jedna velika sala od drveta i trske u etno stilu koja mož primit oko 200 ljudi. Tu se održavaje pridavanja, časovi, seminari i video projekcije. Salaš je postavljen na višestepenasti nivo, pa to omogućiva različite sadržaje i aktivnosti. Ima dosta mista za sigru, igralište i mini - žičaru koju dica najviše vole, trpezarija u etno stilu sa astalima i klupama od pravog drveta. Drveno raspelo na salašu su posvetili katolički, pravoslavni i protestantski svećenici, što najbolje divani o raznolikosti i toleranciji u Vojvodini, kojoj je doprino zajednički život svi ljudi ovog kraja. Takoj toleranciji i međusobnom uvažavanju učimo i mi našu dicu koja u škulama pohađaje izborni predmet – **bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture.**

Salaš 137 blizo Čeneja nosi staru numeru još iz austrougarskog vrimena. Zna se da je kadgod ode bilo oko 400 salaša sve do 1945. godine, a danas jih ima 60. Najpoznatiji je ovaj pod brojom 137 koji danas služi u ugostiteljske i turističke svrhe, jer je na mistu starog srušenog salaša izgrađen ovaj kompleks zgrada u tradicionalnom stilu. Spolja je to izvorno seoski objekat, a iznutra vrlo moderan, sa đakuzijem i saunom za odmor i rekreaciju, kao i Internet vezom. Pokućstvo, stolnjaci i stari satovi potiču iz XIX vika. Za rekreaciju se mož birat jahanje, mini golf, mali fudbal, pecanje el lov. Ovo je misto sidište internacionalne organizacije ***Slow food*** (polagana rana, za razliku od brze rane), ko antipod ***fast food***-u!

Ovako bi mogli ređat još puno salaša: Volić, Cvejin, Perkov, al moramo štogod kazat i o **etno-kućama, vetrenjačama** i o jedinstvenom Muzeju hleba ***Jeremija*** u Pećincima.

Na Fruškoj gori blizo Vrdnika nalazi se selo Jazak u kojem je sačuvana etno - kuća iz 18. vika. Kuća ima dvi sobe, kujnu, gonak i velik podrum. Spavaća soba se zove ćelerak, el ljubavna soba. U selu Jazak organizuju se **Dani dunje**, na kojima se dica igraje stari zaboravljeni igara u formi takmičenja: pravljenja topova od blata, pravljenja čardaka od čokanja i brzog jidenja jabuka. Bere se likovito bilje, gosti se

Na obali Ludaškog jezera, blizo Hajdukova nalazi se starinski, originalan Rokin salaš, pokriven trskom. Zgrada je stara oko 200 godina i napravljena je ko nabijanica. Zato je pridložena da bude zaštićeni spomenik kulture.

obučavaje u izradi narodni nošnji, u tkanju, a sve prati narodna muzika i folklor. Sremski tamburaši misle da su bolji od bački i banatski, a ovi obrnuto! Domaćice su upotpunile sremski ambijent tradicionalnim ilom.

Mr Ana Pandžić ovako objašnjava pojam etno - kuće: „One predstavljaju još jedan, pravi primer narodnog graditeljstva Vojvodine. One su nosioci kulture življenja i građevinarstva stambenih kuća. U turističkoj ponudi, etno - kuće nude i kompletno pokućstvo, dakle sve upotrebne vrednosti jednog domaćinstva..." U njezinom turističkom vodiču ***Salaši, etno-kuće, vetrenjače*** ukratko su obrađene etno-kuće u Bajši, Kupusini, Jasku, Toraku, Maradiku, Titelu, Mokrinu i Belom Blatu. Uvodni tekst u ovom vodiču je dat na srpskom, engleskom, italijanskom i mađarskom jeziku, a zatim slede uobičajeni turistički simboli i oznake vezani za broj soba u ponudi, broj ležajova, parking prostor, voćnjak, ribnjak, lov, vožnju fijakerom, biciglom, informacije o slikarskoj koloniji, Internetu, kućnim ljubimcima, o najavi posita itd. Vodič je takođe opremljen odličnom **auto-turističkom kartom Vojvodine**, koja je ranije vrlo nedostajala u sličnim izdanjima i svima nama ko turistima. Na karti je data legenda o svim vrstama putova na četri jezika i objašnjenje turistički simbola za salaš, etno- kuće i vetrenjače. U uvodnom dilu Vodiča obrađene su i obaške ponude pojedini turistički objekata ko što su: posmatranje tica, ila od noja i divlje svinje, kozmetički salon, fitnes, masaža, trim staza, đački turizam, škule u prirodi, kampovi, radionice tkanja, društvene sigre za dicu, muzeji upotribni seoski predmeta, upoznavanje s poslovima seoskog domaćinstva, staza zdravlja i drugo.

Za vitrenjače, gospođa Pandžić iznosi da su to objekti autentične seoske arhitekture, preteče mlinske industrije tako važne za Vojvodinu, bez jači vodeni tokova. U vrime jači vitrova, u vitrenjači su se koristila po dva para kamenova da bi se u isto vrime mlili i žito i kuruzi. Ovi mlinovi na vitar postali su popularni u 18. i 19. viku, a građeni su po ugledu na holandske vitrenjače. Na naše područje došle su priko Mađarske. Zna se da je krajom 19. vika u Vojvodini bilo 284 vitrenjače i sve su građene na kraju naselja, na najvišljem mistu u ataru.

Katai salaš se nalazi na putu Srbobran – Bečej, malo dalje od Malog Iđoša, na samoj ivici uzdignute Telečke visoravni.

Kod nas, u ataru Oroma, bilo je čak 11 vitrenjača. Na salašu Bajus izgrađena je vitrenjača 1869. godine sa četri krila, a posli je radila sa samo jednim parom. Sad je zaštićena kao spomenik seoskog graditeljstva. Vitrenjača koja se vidi na putu prema Bačkoj Topoli je u stvari primištena sa svojeg prvobitnog mista u zonu izletišta jer je u njoj jedno vrime radio muzej mlinske industrije, al je trenutno zatvorena za positioce. Ne zna se tačan datum izgradnje, a rekonstruisana je 80-ti godina XX vika. Ostale vitrenjače nalaze se u Čurugu, Gospođincima, Melencima i Belom Blatu.

Na kraju da spominemo i za Vojvodinu zdravo specifičan muzej – Srpski muzej hleba u Pećincima, koji je osnovo slikar Jeremija iz žitorodne Mačve. Njegova kolekcija sadrži: oruđe za obradu zemlje, predmete za priradu žita i kuruza, predmete za pravljenje kruva, ognjište, furune i zbirku obredni kruvova, likovnu zbirku i suvenirnicu, ukupno oko 2.000 predmeta. Slikar je priko 30 godina dopunjavo zbirku i 1997. godine otvorio ovaj muzej, sa brojnim receptima za jila. Slikarova porodica je uvik u ulogi ljubazni domaćina i stručni vodiča, što je samo dokaz da seoskim turizmom i primenjenom muzeologijom mogu da se bave cile familije ako to stvarno vole. A salaše mogu da obnove i sačuvaje samo oni što ji u srcu nose.

DAN ZA PAMĆENJE I PRIPRIČAVANJE – EKSKURZIJA NA KATAI SALAŠU

PRVA BUNJEVAČKA EKSKURZIJA

Vožnja u traktorskoj prikolici

Pauza za odmor

Jednodnevno druženje đakova koji pohađaje „Bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture" u Bačkoj Topoli i Malom Iđošu samo je početak ozbiljnog staranja i rada s bunjevačkom dicom

Za kraj škulske 2007/08. godine Bunjevački nacionalni savit organizovo je za svu dicu koja u škulama izučavaje predmet „Bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture" i njeve učitelje bresplatnu jednodnevnu ekskurziju.

S ovim je Nacionalni savit još jedared pokazo da je svoje zakonsko pravo da se stara o obrazovanju zdravo ozbiljno svatio. Ekskurzija je osmišljena, prija svega, zdravo edukativno al i da se dica i prosvetni radnici međusobno upoznadu i druže.

Tako su se dva puna autobusa đakova u subatu, 7 juna, prvo krenila u Prirodnjački muzej u Bačkoj Topoli, zatim u Etno pekarski muzej – di su mogli vidit kako se kadgod peko kruv i šta se sve za to asniralo.

Glavni dio ekskurzije bio je na Katai salašu u Malom Iđošu, di su imali prilike vidit parasničku kuću, kadgodašnji namištaj, a kroz sve to ji je vodila stručna osoba, koju su dica od milja zvala samo Edita. U centru kompleksa nalazi se malo veštačko jezero di su dica ranila ribe. Oma nuz jezero je i sigralište koje je odjekivalo od dičje graje i sigre. Posli užne, dica su očla na jašenje konja – al samo ko je tio! Posli tog svako se bar jedared spuštio niz žičaru, uslidilo je vijanje na širokoj ledini izmed mali etno kućica, koje su ode sagrađene da bi kroz sigru još štogod podučila dicu.

Prava atrakcija je bila kad su se dica vozala u prikolici od traktora, koji je lagano vozio nuz široke atare žita i kuruza. Radovala su se i salašarska dica iz Tavankuta, a o vaškoj da i ne divanimo. Svudan se moglo čut: Kao se ti zoveš? Iz koje si ti škule? Što lipo pokaziva kako je želja o postizanju zajedništa u okviru jedne nacionalne zajednice ode u potpunosti ispunjena.

Postavka etno-sobe u Malom Iđošu

Da spomenemo i sve škule koje su bile: OŠ „Matko Vuković", OŠ „Sonja Marinković", OŠ „Đuro Salaj", OŠ „Vuk Karadžić", OŠ „Pionir", OŠ „Bosa Milićević",OŠ „Matija Gubec". Na ekskurziji su bili još i šef kancelarije Bunjevačkog nacionalnog savita Nikola Vizin, pridsidnica IO Nacionalnog savita Đurđica Skenderović, direktorica BIC-a i urednica „Tandrčka" mr Suzana Kujundžić – Ostojić i voditeljka radio emisije „Bunjevačka rič" - Nataša Džmura.

U kratkim pauzama za kafu učitelji su izminjivali iskustva u radu s dicom na časovima bunjevačkog govora. Složili su se da njim je od velike pomoći u nastavi bio „Tandrčak" , jel udžbenici još nisu gotovi.

Na kraju sve pofale Nacionalnom savitu za ovaki potez, koji u današnjoj prosviti nije čest, al i roditeljima koji su se odlučili svoju dicu dat da uče maternji jezik i sotom odlukom „probili led" debo više od pedeset godina. Ne smimo u pofali zaboravit ni naše učitelje, koji rade pionirski poso u obrazovanju svoje nacionalne manjine i koji često u svojim škulskim kolektivima nemaje baš veliku podršku, svaka čast na entuzijazmu i istrajnosti.

S. K. O.

PRVA SMOTRA BUNJEVAČKE LIPE RIČI

Nagrađeni učesnici I smotre „Bunjevačka lipa rič”

I OVAKO SE MOŽ NIGOVAT JEZIK

Povodom nagradnog konkursa, koji je raspisala Bunjevačka matica, u subatu 31. maja 2008. godine, s početkom u 11 sati, u prostorijama Matice, održana je prva smotra Bunjevačke lipe riči

Kad smo u subotu došli u Bunjevačku maticu, sve je odisalo nikom prazničnom atmosferom. Kako i ne bi kad je to uistinu i bio praznik, za dušu i srce, svakog od nas koji se osića Bunjevcom. Prija početka priredbe zamolio sam Mirjanu Savanov, učiteljicu koja pridaje „Bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture” u osnovnoj škuli „Matija Gubec” – Tavankut, za par riči.

– Zdravo mi je drago što je Bunjevačka matica raspisala jedan ovaki nagradni konkurs i što smo se danas okupili na prvu smotru nigovanja bunjevačke lipe riči. Učenici od 7 do 18 godina su pisali poetske i prozne radove, a najbolji radovi biće štampani u jednoj zbirki, koja će poslužiti drugoj dici da moždu čitat na bunjevačkom jeziku, kao zaostavština za budućnost.

Taman smo mi završili naš divan, kad je voditeljka najavila početak svečanosti, starom bunjevačkom izrekom – Svi cvitovi budućnosti su u simenu sadašnjosti. Zatim nam se obratio Ivan Sedlak, pridsidnik Bunjevačke matice ričima:

– Draga dico, čeljadi, učitelji, nastavnici, dragi gosti, imam veliko zadovoljstvo da vas u ime Bunjevačke matice pozdravim i da vam se zafalim što ste se u ovako lipom broju sakupili na promociji Bunjevačke lipe riči. Izuzetno smo zadovoljni i nadamo se da će druga smotra biti još masovnija i da ćemo napraviti jedan lip tradicionalni događaj.

Obratila nam se također i pridsidnica žirija profesorica Ana Popov, koja je i osmislila ovu manifestaciju:

– Žiri je radio u sastavu: magistar Suzana Kujundžić – Ostojić, Mijo Mandić i ja. Dogovorili smo se da razvrstamo radove u tri kategorije: niži razredi, viši razredi i sridnje škule. Dalju smo podilu napravili na prozne radove i poeziju.

Posli toga je slidio najsvečaniji dio priredbe, podila nagrada i diploma najboljima. Prvo su stupili na scenu oni manji, iz oblasti prozni radova. Sve tri nagrađene učenice dolaze iz Tavankuta i pohađaje Osnovnu škulu „Matija Gubec”. Bojana Savanov, učenica II razreda osvojila je prvu nagradu sa „Majkinom pogačom”, dok je druga bila sa „Sigranjem” Tamara Tumbas, također učenica II razreda, a treće misto je pripalo učenici IV razreda Maji Balažević s tekstom „Proliće na salašu”. Mali pisnici su postigli slideće rezultate: dvi Aleksandre iz III razreda osnovne škule „Matko Vuković” sa pismama identičnog naziva „Proliće” osvojile su prve dvi nagrade i to Aleksandra Mirković prvu, dok je Aleksandri Anđelković pripala druga nagrada. Treći je bio Mario Pokornić sa „Pismom o Kejnu”, također učenik trećeg razreda, ali iz Osnovne škule „Vuk Karadžić”.

Kod starijeg uzrasta raspodila nagrada je bila slideća: iz oblasti proze prvu nagradu dobila je učenica VI razreda Osnovne škule „Majšanski put”, Kristina Kopilović za rad „Zalazak sunca”, dok je njezina imenjakinja i prizimenjakinja iz VII razreda Osnovne škule „Ivan Milutinović” koja je provela „Jedan dan na salašu” bila druga. Treće misto je osvojila Ana Vojnić Tunić, iz iste škule, ali VIII razred, koja je opisala njezinu majku. Pisnici starijeg uzrasta, svi dolaze iz osnovne škule „Ivan Milutinović” i svi pohađaju VII razred. Nađa Đorđević je neobičnom pismom „Želim brata” oduševila sve prisutne i osvojila zasluženo prvo misto. Druga je bila Nataša Rudinski i „Prvi škulski dan”, dok je Stevo Proročić sa svojom „Jedinicom” razgalio srca prisutni i zasio na treće misto.

Specijalnu nagradu za prozu dobila je Dijana Remeš iz II razreda sridnje tehničke škule. Dijanina pripovitka o starom običaju polivanja divojaka na Vodeni poneđiljak, u koji je udinila i niti jedne mladalačke ljubavi, sve nas je podsitila na svu lipotu ovog adeta. Posli tog su podiljene diplome svim ostalim učenicima čiji radovi nisu nagrađeni. Zatim se učesnicima konkursa obratila mr Suzana Kujundžić - Ostojić slidećim ričima:

– Čestitam još jedared svima koji su dobili nagradu. Imali smo težak posо, jel je prispilo tušta lipi radova. Fala svima koji su učestvovali. Pišite i dalje, a svoje radove možte slat i u „Tandrčak”, di ćemo ji cigurno objavit.

Međutim, moram na kraju još spominit koga. To je mali Boris Vujković Lamić, učenik V razreda Osnovne škule „Ivan Milutinović” koji nas je poput pravog maestra zabavljao u toku programa svojim pismama, koje su oduševile sve prisutne u dvorani.

Završetak svečanosti objavio je Ivan Sedlak sa par riči za kraj i pozivom za druženje nuz svirku i prigodnu zakusku.

Petar Kuntić

PRIDSTAVLJAMO VAM FAMILIJU BOŠNJAK IZ MALE BOSNE

RIZNICA BUNJEVŠTINE

Zajedno i u kuruzima – Maca i Bela

Maca i Bela Bošnjak žive u kući pored vrlo prometnog puta Subotica – Sombor. Positila sam ji u želji da vam ji pridstavim, jel su to čeljad di ima puno mista za druge. Sićam se farbanja jaja, pravljenja pleteni kolača i sveg onog nereda što je ostajo posli novinarski i televizijski reportaža. Maca nas je uvik ispraćala nasmijana kogod da smo joj najrođeniji.

Imadu i salaš u Franciškovom šoru, udaljen oko kilometer i po od betonskog puta, koji je poznat našim čitaocima „Bunjevački novina" jel je tu napisana reportaža o disnotoru.

Ovaj salaš ima digod oko 200 godina, divani bračni par Bošnjak, **nedavno je ispo zabat pa smo morali nov ozidat i malterisat. Oko salaša imamo zemlju. Dosta nji je tražilo da prodamo salaš, al mi ipak ne želimo, mada je teško sve održavat. Al kad se zaželimo mira spakujemo ilo, dođemo tu i provedemo lip dan**, kažu Maca i Bela.

Bela nam je ispripovidu koju rič o svojem životu: **Rođen sam u dilu Male Bosne koji se zove Frljaza. Bili smo napolčari na salašu kod Šime Dulića. Onda je ovaj, di sad sidimo, bio na prodaju i baćo ga je 1955. kupio na otplatu na pet godina. Išo sam u škulu u Malu Bosnu, posli sam radio u „Birografiki" i eto sad sam u penziji od 2003. godine,** kratko je izdivanio Bela.

Marijino divojačko prizime je Tumbas, rođena je u komšiluku ovog salaša 1954. godine. **Moj salaš i sad postoji, al u njemu niko ne živi. Bio je to (a i sad je) velik salaš. Sad se eto nazire kroz drveće.** Maca nastavlja: **Bilo nas je petero dice. Sad smo živi samo nas troje, a mama i baćo iduće godine proslaviće 60 godina braka, ako Bog da. Moje ditinjstvo**, nastavlja sagovornica, **bilo je bogato. Ne u novcima nego u ljubavi koju sam ponela iz kuće. Sićam se, baćo je radio. Mi dica smo s mamom sve poradili dok on stigne, inače smo čuvali guščiće, pačiće, ovce. Kad se uveče skupimo, nikad kraja divanu. Sestra Monika je donela iz biblioteke knjige, pa je na glas čitala nuz svitlost lampaša, a mi sidili u zapećku. Posli su roditelji kupili kuću u Malom Bajmoku i otaleg sam se udala i došla tu di sam rođena, u Malu Bosnu.**

Belu sam znala još od ditinjstva i on se družio s mojim bratom. Prvi zajednički izlazak nam je bilo proštenje u Tavankutu. Godinu dana smo se zabavljali i onda smo se vinčali. Svatovi su bili na dvi strane. Bela je u to vrime imo motorbiciglu i tušta smo se vozali. Uzdanila je i dodala: **Bože, lipa su to bila vrimena.**

Maca kaže, radila je u nikoliko preduzeća, al su sva propala. **Ko invalid penzionisala sam se 1995. godine, al sam aktivna i dalje. Volonter sam u „Caritasu" i kod invalida rada na teritoriji Male Bosne. Sićam se da sam bila mlada kad sam dicu spremala u crkvi za programe na „Dužijanci" i za Božić. Bila sam član „Bunjevačkog kola" 30 godina. Uključila sam se u sekciju žena „Vridne ruke" u Maloj Bosni. Ljubav dobijenu u kući želim podilit sa svima, naravno i s mojim čovikom Belom.**

Isprid svojeg voljenog salaša

Mariju - Macu znadu ko dobru tortarku a i u molerskom zanatu se oprobala i ne zaostaje.

Marija Horvat

NAROD OBIČNO KAŽE „KAD ČELJAD NISU BISNA, KUĆA NIJE TISNA"

SKROMNOST I ZAJEDNIŠVO

Porodica Horvat na okupu

Skroz na kraju Subotice, u poslidnjem sokaku, u naselju Makova Sedmica, s jedne strane je šuma, a s live strane su kuće. Tu ima nikoliko baš stari kuća. Positila sam familiju Robike Marice Horvat, čovika i njevo četvero dice: Hajnalka (21), Zolika (17), Petra (4) i Roberta (3). Oni su ode podstanari još od 1989. godine, a vlasnik kuće je Joso Horvat koji živi u Nemačkoj.

Marica nam kaže: **Kuća u kojoj živimo je stara oko 110 godina. Mala nam je bila, jel imamo četvero dice, pa smo je malo proširili, zato sad imamo 5 prostorija. Ni posli proširenja nemamo ni kupatilo, ni špajc. Zidovi su od nabijanice 50 centi debeli a zabat od dasaka. Struju imamo, al smo najsrićniji jel ne prokišnjava i Bogu fala svi smo zdravi i zajedno. Naše bogatstvo su naša dica.** Slušam ovu rabru ženu, koja u ovako teškim uslovima života ipak ima volje i snage da grabi dalje. Srića pa su obadvoje zaposleni i kakogod se ipak skrpi za život.

Mnogima će ovaki pristup životu bit čudan, da ne kažem zdravo dalek. Al triba bit svistan da je za svakog od nas srića štogod drugo.

Dok odlazim od nji, mislim se kako bi cigurno volili živit u kući njevog gazde, koju svaki dan gledaje u avliji – velika, luksuzna a zjapi prazna. Jeto i to je valdar sudbina.

M. H.

NAŠI STARI ADETI

VATRA SVETOG IVANA CVITNJAKA

Dana 24. juna je Ivanje, spomendan rođenja sv. Ivana Krstitelja, u čijem smo trodnevlju kadgod otpravili adet priskakanja vatre, koji pada blizo litnjeg solsticija, dugodnevice, pa je u narodu Ivanje poznat i ko litnji Božić

Do II svitskog rata vatru su uveče palili i priskakali: salašari na prtenom putu isprid salaša i na raskršću, a osobito na roglju, a varoščani na raskršću široki sokaka. Posli II svitskog rata vlast nije dopuštila da se ovaj adet drži s onu stranu salaške ledine el na sokaku naselja, pa je adet friško zaboravljen. Tu i tamo su po niki salašari, koji su se držali talovani adeta, za se u avliji priskakali vatru, a ima ji koji još i danas drže ovaj adet. To je jedna od etnološki vridnosti koju su do danas sačuvali salašari. O ovom adetu Bunjevaca u subatičkom ataru do sad su pisali, najpre u Subotičkoj Danici za 1920. godinu, pa Ante Sekulić, Milana Černelić, Bela Gabrić, Marko Kopunović i Alojzije Stantić. Priskakanje vatre najtemeljnije je opiso Marko Kopunović kroz petnaestak godina istraživanja. Dobro se sićam ovog adeta, jel sam godinama priskako vatru i skako kroz nju u đurđinskom i bajmačkom ataru.

Adet Bunjevaca na Ivanje

Ovog adeta Bunjevaci su se držali na veliko, svi salašari odreda i varoščani bliže rubovima varoši. Vatru su počeli priskakat prid ***Cvitnjak***, spomendan kad se rodio sv. Ivan Krstitelj. Za priskakanje vatre unaprid su se spremali, cure i divojke su isplele vinac od *ivanjskog cvića* s kojim će priskakat vatru. Od ovog cvića, koje raste u jendecima i uvratinama njiva, da se isplest lip vinac. Bilo je divojaka koje su u vinac uplele i po koji struk poljskog cvića: *različak* (modrocvat, žitarak, *poljski karanfil*), *gravoricu* (graorak, *poljska ciklama*), *titricu* (kamilica), *majkinu dušicu, sliz, stid, ždraljiku* (ždraljevina) el *švračiju nožicu* (žavornjak). Majke koje predu i tkaju u narukvicu su svrtile niti više boja, svezali je dici oko zapešća iznad šake, da s narukvicom priskaču vatru. Tu narukvicu nije bilo slobodno skinit dok se ne iskida sama od sebe. Po di koja divojka je sebi isplela taku narukvicu i nosila je s istom nakanom.

Pridveče čeljad kontena za priskakanje polagano su se kupili na udivanjeno misto. Salašari su zgađali da vatru lože dalje od uvratina žitišta, al i da žito bude blizo rad optrčavanja sa čovom. Dobrim prija su na širem dilu litnjeg puta izravnali čačak i oputinu sravnili s vagašom, da trče po ravnom, a da se niko ne spotakne blizo vatre. Ustranu su navukli dosta ogriva, spreminili nikoliko kablova s vodom, da imadu s čim utrnit vatru, ako se ne daj Bože, vatra otme i počme gorit di ne triba. Da se to ne desi na to su pazili starija čeljad.

Priskakanje vatre

Vatru su potpalili s malo kuružne i slame, a posli ložili ogrizinama, koje gore dosta jednakim plamenom, brez gustog dima. O vatri se staralo čeljade koje je više puti priskakalo vatru, jel ako je gorila samo jedna vatra onda je tako ložio ogriv da je po volji priskaču el skaču kroz nju. Ložač se staro da vatra ne bude zdravo dugačka da čeljade ne doskoči u žeravu. Vatru su najčešće i ko zna po koliko puta priskakali mladi. Po adetu vatru je tribalo priskočit barem triput, ko tako uradi biće još lipči. Kako su kazali ***ne vridi počet, ako ne moš svršit.*** Mlađi su skakali kroz vatru s virovanjom da će njim onda cilo tilo zaštitit moć vatre. Posli skakanja kroz vatru tim čeljadima su bile malo sprežene obrve i kosa na vr čela.

Ko je nadziro vatru staro se da se čeljad uvik zaleću s iste strane, da niko ne skače odastrag, da se dvoje ne sudare u vatri. Di se skupilo tušta svita znali su potpalit i manju vatru za dicu i stariju čeljad. Malu dicu, koja nisu kadra el smila priskakat vatru, matere su je š njima u naručju priskočile el su ji u rukama ovlaš provukle priko vatre. Kadgod su ivanjske vatre gorile na sve strane, a iz daljeg gledano u šorovima se činilo ko da je kogod zapalio put, a cika, smijanje i radost priskakanja u tijoj noći uveče se čula zdravo daleko.

Igranka kod vatre

Priskakanje vatre je bio povod da se momci nađu s divojkama i na poslitku su se skupili kod vatre koja je najduže gorila, priskakali je, a posli su nuz svirca makar karabaša, al obično nuz frulaša, gajdaša, harmonikaša u novije vrime tamburaša zapivali i odigrali nikoliko kola, a u novije vrime i varoške igre.

Ovu igranku Marko Kopunović je opiso: **To je taj možda karakterističan ples, kojim su nastojali odobrovoljiti božanstvo i druga bića, da bi odagnali zle duhove od sebe, od svog doma, plesali bi oko vatre.** Kad su svirali za igru bilo je i šale s vincom: momak je odjedared, kad se divojka nije nadala, istrgo vinac iz ruke, metnio joj ga na glavu. Ako je divojki momak bio po volji ostavila je vinac na glavi i tu igru odigrala š njim, a ako je skinila vinac s glave, tim je dala do znanja da se vinca proba mašit drugi momak, jel joj ovaj nije po volji. A kako je svakom mladom stalo do igranja časkom je sebi našo para. Divojke su bile malo isprid jel su one izbirale momke.

Po kadgodašnjem adetu čim se čula svir-

ka za igru ko god je znao i donekle mogo igrat latio se igranja, pa su tako oko vatre igrankom ulipčali veselje. Igranka je trajala dok se nisu umorili, el dok matere dicu nisu morale uleć. Ako je za vrime priskakanja bila dobra misečina, pa još kad je bio uštap, onda je igranka bila i najlipča, ravan su ulipčali litina i obrisi salaša na prigušenom svitlu Miseca.

Treće veče Ivanja

Treće veče je bilo najsvečanije, vatru su priskakali i oni koji rad bilo čeg nisu obavili taj adet raniji dana. Na kraju priskakanja u vatri su zapalili izanđalu korovsku metlu i čim je uvatila vatra š njom su nuz pismu i cijuk optrčali uvratine žitne njive da se žito na nogama sačuva od vatre. Sa zapaljenom korovskom metlom su optrčali i kupusište i vatrom metle udarali po kupusu da se ne ucrva. Za to vrime momci i cure su igrali u kolu, veselili se.

Kopunović i Gavazzi o ivanjskom vincu

• U Đurđinu, Naćvinu i okolnim pustarama divojke su cvitni vinac bacale na dud el u vodu i na koju strane padne el ga voda odnese, el di ga trska u ritu zadrži, tumačile su da će se udat na tu stranu. Ovaj adet je zabilužio Marko Kupunović u tridesetim godinama prošlog vika.

• Milovan Gavazzi, etnolog na velikom glasu, je u knjigi ***Godina dana hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 1988.*** napiso:

„…Pri ovome je vrijedno zabilježiti i jedan veoma davni običaj, koji je danas doduše – kako se čini – posve iščezao, no neke pojedinosti upućuju na to, da je u prošlosti zacijelo postojao. <u>To je vijanje vijenca, koje djevojke-udavače bacaju u tekuće vode i gataju po smjeru, kamo im vijenac zapliva dotično kuda dopliva, kamo će se udati…”</u> (podvuko A.S.) Dalje: „… Da je ovako pletenje vijenca i bacanje u tekuće vode te proricanje o udaji doista postojalo u nas, na to upućuju i o njemu u Slovenaca, no još je većma isti ovakav običaj u sjevernih Slavena, npr. dobro znam u Poljaka pa u Rusa, gdje je to izrazito ivanjski običaj…”

Zanimljiva su ova dva opisa istog adeta, jel su:

• naši stari dolaskom u ovaj kraj doneli i adet kojeg su se držali u starom kraju.

• Marko Kopunović i Milovan Gavazi očito nisu znali jedan za drugog. Kopunović je adet zabilužio u tridesetim godinama, a Gavazzi je svoje istraživanje obznanio sridinom osamdeseti godina prošlog vika, pedesetak godina posli. Kopunović i njegovim pismenima nije spominio Gavazzija, a koliko je meni poznato ni Gavazzi nije spominio Marka Kopunovića.

• Ako je adet s vincom nesto u onim krajovima odkaleg su došli Bunjevci, al su

Posli priskakanja vatre – uslidilo je igranje

ga do spominjanog vrimena sačuvali u Naćvinu i Đurđinu. I taj adet je jedan od dokaza otkaleg su naši stari došli u ovaj kraj.

• Kopunović je s razlogom spominio da su adet držali samo u dvi pustare, di su divojke imale priliku u vodu bacat vinac, kojeg jo voda polagano nosila desno-livo po krivudavom vodotoku dok se nije zapleo u trsku el roguzu. Đurđinska i naćvinska pustara su bili isprisicane bogatim dolovima, koji su danas sačuvani samo u zemljovidnim kartama.

• Divojke su s ivanjskim vincom igrale, posli ga bacale na dud, na krov salaša, u vodu el ga obisile pod striju ulazni vrata. Po tom koliko puta je vinac pao s duda el se skotrljo s krova, gatali su dal će kogod umrit el kad će divojku zapit (zaprosit).

• Milovan Gavazzi nas upućiva da su se adeta s ivanjskom vatrom ko zna od kad držali slavenski narodi.

Virovanja u priskakanju ivanjske vatre

Čeljad koja su se bavila opisom života naši stari spominili su više kojekaki adeta oko priskakanja vatre sv. Ivana Cvitnjaka. U našem kraju najviše ji je zapiso Marko Kopunović, iz pripovidanja tušta starije čeljadi u tridesetim godinama XX vika. Vatru su priskakali s talovanim praznovirjom da se štogod desi el ne desi, da njim se ispuni kaka želja el da se retosiljaje kake nevolje. U tom su njim pomagali ivanjski vinac, petrovačke jabuke, trčanje s vatrom, čeprkanje prstima po gari, tiranje josaga priko gari i sl.

• žena koja je saranila dite el više nji, bacila je u vatru toliko jabuka koliko je dice saranila. U to vrime take žene nisu smile do Petrova ist jabuke el kruške da njim ne umre još koje dite;

• ko priskače vatru neće se upišat;

• žeravicu su trnili prstima el po gari čeprkali prstima da dotični ne dobije bolne zanoktice u risu el branju kuruza, (Naćvin, Đurđin, Bajmak, Tavankut);

• utrkljivali su se s upaljenom čobanjom od vatre do vatre i virovali da će onaj koji prvi stigne do vatre i u nju udari bakljom prvi kosit žito i da će ga sačuvat od vatre;

• gar od ivanjske vatre su rasuli po njivi da litinu zaštite od groma, leda, vatre;

• bolesnika od glavobolje su ličili tako što su mu na glavu mećali vinac sv. Ivana Cvitnjaka, a ako su ga ličili kupkom u kortu onda su mu u vruću vodu metnili nikoliko strukova cvića iz tog vinca;

• tog dana su u Naćvinu blagoslovili žito, žrtvovali su (zapalili) slamu da žito prija sazrije;

• čeljad su po vrućoj gari gazili nogama jel su virovali da neće imat žulj el se neće podbit (dobit potkožni žulj), al i da će se sačuvat da ne nagaze na vračku na raskršću el roglju, tako se štite od zlog duha;

Osim M. Kopunovića niko nije zabilužio da su na sv. Ivana Cvitnjaka zapalili „čobanju”: ***ona se sastoji od jednog drveta na koje se stavi slama ili nešto što duže gori i stavi se na dud i u čijem vrhu gori. Čobanja se stavlja ili na đeram ili na koje visoko stablo, da bi time očuvali od utjecaja zlih sila cijelu okolinu kuće, gdje stanuju. Čobanja se nosi oko ledine, oko usiva na njivi i oko posijanog žita, nosi se oko cilog gazdaluka da se očuva od leda (tuče) i drugi nepogoda*;**

• matere su s malom dicom priskale vatru da ji očuvaju od zli duhova;

• u Tavankutui su vinac bacili na kuću s virovanjem da će zaštitit salaš od vatre;

• vinac od sv. Ivana Cvitnjaka divojke su bacile na krov kuće el salaša, obisile ga na zid pod strijom kod ulazni vrata, el na zabatu kuće di će visit do drugog Cvitnjaka da sačuva kuću od groma el kake vatre;

• divojke su vinac Cvitnjaka bacale na dud i koja baci vinac da zapne na višlju granu ta će se udat za bogatijeg momka, a ako spadne doli, opet ga baca. Koliko pu-

ta ga divojka baca dok ne ostane na dudu toliko će godina čekat da se uda, a bilo je i takog gatanja da će divojka imat toliko prosaca koliko puta joj spadne vinac s duda el će imat samo jednog prosca za kojeg će se udat, ako joj vinac ostane na granama duda (M. Kopunović);

• vinac cvitnjaka ima posebnu moć jel se dotako s vatrom pa se mož upotribit za gatanje;

• vinac cvitnjaka su bacali i na krov kuće, pa onaj kome se skotrlja umriće te godine, a kome ostane na krovu tog te godine ga ne čeka smrt;

• vince od poljskog cvića pletu samo u mistima u okolici Subotice, a isto tako pletu i narukvice od raznobojnog konca koju nose kad priskaču vatru, a M. Kopunović je opiso razlog pletenja narukvica za cure: ***Žene koje predu i tkaju vežu djeci „narukvice". Svrte niti raznih boja i takvu narukvicu vežu djeci oko ruke, više šake i to djeca ne smiju skidati, dok se sama od sebe ne pokida. Oponašaju dugine boje. Narukvica se zato stavlja djeci na ruku, da ih očuvaju od raznih bolesti, jer svaku bolest pripisuju nečistom duhu. Najčešće bolest koja nailazi na djecu jest groznica, glavobolja, urok. Ali ako su veća djeca ipak bolesna, kroz tu narukvicu provuku slamku i tako treba da piju mast*** (širu, prim. A.S.) ***i onda će ozdraviti. Djevojke nastoje da im narukvica što brže spadne, jer misle, da će se brže udati;***

• ko gazi po žeravici sv. Ivana neće imat buva; a čerez tog su žene nad njom mavale suknjom;

• koga trese groznica el ima vatru sv. Ivana el sv. Antuna (crveni vitar) ozdravиće ako mu na glavu meću vinac sv. Ivana Cvitnjaka il mu nikoliko strukova s vinca meću u vodu i tako ga pare;

• kad utrnu vatru, priko gari tiraju marvu, ovce i svinje da ji sačuvaju od zlog duha (M. Kopunović);

• tu i tamo su zapalili čovu: na batinu najmanje dva metera dugačku na vr su svezali izmišanu slamu i sino, š njom su optrčali manju žitnu njivu el uvratine veće njive, da je sačuvaje od vatre (Lozija Vizin, Đurđin-Tavankut), al i od leda i drugi vrimenski nepogoda i da dobro rodi;

• sa zapaljenom čovom su optrčali ledinu da je sačuvaju od zli duhova;

• struk zapaljene trske se snosi isprid kokošinjca, obora, staja ričima: „Koliko zvizdica toliko srićica bilo u stajama, u oborima, kokošinjcima, da sve to očuva zdravo u životu, da sve mož rast i množit se", a nosi se i ispod ora da ne bude crvljiv (M. Kopunović);

Vatru je tribalo znat priskočit

Cure okićenje ivanjskim vincima

• kad su se mladi manili igranja zagledali su u vatru i po plamenu gatali kad će se ko od nji udomit.

• M. Kopunović je zabilužio samo one adete praznovirja za koje je imo barem tri kazivača, zabilužio njim je godine života i adresu. Svi njegovi kazivači su odrasli u XIX viku i zato su njegova istraživanja neprocinjive etnološke vridnosti o adetima kadgodašnji praznovirja Bunjevaca.

* * * * *

Ne triba se čudit zašto su zemljodilci prstima trnili žeravu el čeprkali prstima po gari ivanjske vatre, u njoj su tražili *priki lik*, da u risu ne zapate zanoktice, bolu oko noktivi na rukama, danas nepoznatu bolu. Risari su zanoktice dobili kad su pleli uža i kad su vezali, u stave snosili, u krstine i u kamaru sadivali snopove žita. Tu pataliju su čeljad stekla i u branju kuruza kad su suvu ljuskuru gulili s klipa. Kad su dobili zanoktice oprezno su ji gladalicom sažuljali. Onda čeljad rad take nevolje nisu išli doktoru.

Malo je ljudi koji se još sićaje ovog lipog adeta, a još je manje oni koji znadu za ivanjsko cviće. Od kad su se okanili priskakanja ivanjske vatre od tog vrimena ne mož vidit da čeljad ispletu i obise ivanjski vinac kod ulazni vrata salaša el kuće.

Danas su većina adeta zaboravljeni, poniko će ji zgledat i tumačit da su naši stari bili zaostanuti kad su živili s toliko praznovirja. Ono ji je pratilo u svakidašnjici.

Alojzije Stantić
tekst priuzet iz „Subotičkih novina"

VIŠE FELI POGAČE

POGAČA S MEKINJAMA

- po kile mekinja
- po kile šećera

Tisto se zakuva isto i isto se razvuče (ko što je objašnjeno u prvom dilu teksta objavljenom u Bunjevačkim novinama, broj 34).

Po kile mekinja se prosije, pa se istrese na dvi kašike rastopljene vruće masti na šporelju, promiša se par puta, pa se skine sa šporelja i pomiša se isto toliko šećera

Sotim se nadiva pogača.

POGAČA S ORASIMA

- Frtalj kile mliveni ora
- Šećera po želji

Na spremljeno i razvučeno tisto pomećat ošećerane mlivene orase.

POGAČA S ROGAČOM

- Frtalj kile samlivenog rogača
- Malo mlika
- Malo masti
- Šećera po želji

Rogač polit s dvi kašike vrilog mlika. Dodat šećer, promišat, pa kad se pospe po pogači malo se poštrapa s vrućom mašćom i savije pogača.

POGAČA S VIŠNJAMA

- Kila višanja
- Malo griza
- Šećera po želji

Višnje se prvo iskalaje. Malo se iscidi sok, a višnje se ošećeraje i metne se dvi kašike griza pa se promiša sve zajedno. Razvučeno tisto se prvo malo poštrapa s mašćom, metnu se višnje i savije pogača.

Pa, čeljadi, nazdravlje vam bilo

SVECI KOJI SE SIĆAMO SVAKE GODINE

U litnjim misecima ima manje svetaca koje slavimo nek zimi. Tako 24. juna je rođenje Ivana Krstitelja, koji je krstio Isusa Krista. Ivan Krstitelj je rođen prija Isusa, a došo je da poravna put isprid Isusa i da navisti njegov dolazak. Krstio je svit s vodom, al njim je kazo, za mnom dolazi onaj koji će vas krstit Duom Svetim.

Isus nije bio kršten ko malo dite, već ga je Ivan krstio kad je imo trideset godina u riki Jordanu. Petar i Pavle su apostoli a slavimo ji 29. juna. Petru je bilo ime Šimun, on je bio ribar i brat mu Andrija. Sidili su na lađi krpili mriže, kad je Isus naišo i pozvo ji da pođu s njim, što su oni oma poslušali, ostavili lađu, mriže i sve drugo što su imali i krenili za Isusom, koji njim je kazo: **Od sad ćete lovit ljude i učit ji o kraljestvu nebeskom.** Šimunu je kazo: **Od sad ćeš se zvati Petar, jel ti si Petre stina na kojoj ću sagradit crkvu svoju, koju ni vrata paklena neće nadvladat. Tebi dajem ključove od raja**. Ko što vidimo na kipovima i slikama svetog Petra da drži ključeve u ruki.

Toma apostol je 3. jula, a 25. Jakov apostol. Oni su, kako znamo, i život dali za viru u Isusa Krista, ko i drugi apostoli koji su bili progonjeni, mučeni i poubijani.

Joakima i Anu roditelje Blažene Divice Marije slavimo 26. jula. Oni su bili zdravo pobožna čeljad, samo što nisu imali dice. Stalno su se Bogu molili da dobiju dite. Bili su već malo u starijim godinama kad njim je molitva bila uslišena i rodila njim se curica kojoj su dali ime Marija. **A. V. K.**

Sveti Ivan Krstitelj

TRADICIJA NARODA, ČUVENI FAMILIJA, KROZ NAUKU O GRBOVIMA (III)

HERALDIKA PLEMENA BUNJEVAČKOG

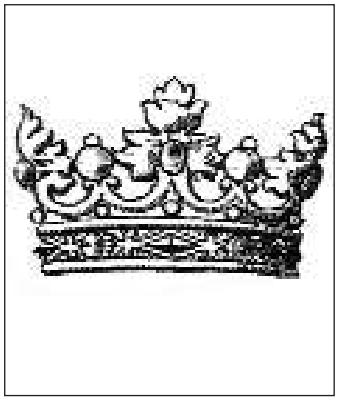
Autor: Mirko Stojnić

„Heraldika je nauka o jednoj plemenitoj tradiciji", kaže Michel Pastoureau. Definicija, moždar i nije najtačnija, al je cigurno da smo najmanje 80 godina bili lišeni saznanja o tradiciji, vridnoj poštivanja, a i ličnog ponosa što pripadamo plemenu sa „bunjevačkog trougla". Plemenu čiji su prici davali život za slobodu, za pravo na svoju vikovima staru viru i običaje, svoj jezik, cigurnost, za svoju i budućnost svojih potomaka

Danas, kad se budi interesovanje za izgubljenim podacima, poveljama, crtežima grbova brojni bunjevački porodica, neophodno je obnovit zaboravljena sićanja, i, moždar i ponovo naučit kako posmatrat i čitat, ne baš uvik profesionalno pridstavljene grbove. Diletantizam je najveći neprijatelj heraldike, jel lako, često dopadljivo, daje netačne i iskrivljene slike o plemenitoj tradiciji.

U trouglu, blizo Sombora je NEMES MILITICS, gradić u koji Kruna naseljava bačko, a i drugo plemstvo, kad pojedini regioni prilaze iz vojne uprave na civilnu vlast. Danas je to Svetozar Miletić i potomci niki stari porodica još uvik tamo žive. Subotički plemići su stanovali u okviru sad srušene Tvrđave (dio zida je osto na fasadi Franjevačke crkve).

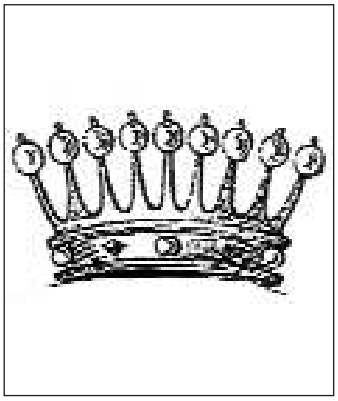
Svaki region ima nike svoje specifičnosti, ko, u sridnje - evropskoj tradiciji, recimo, obavezno je mećanje vinca izmed kacige i krune, el opšte pravilo, da svako mož sebi osmisliti grb, nuz ograničenje da ne liči na niki postojeći i ne nosi NIKAKA obilužja plemićkog ranga (svi autori se ne slažu oko tog jel obična kruna brez ranga smi bit priminjena).

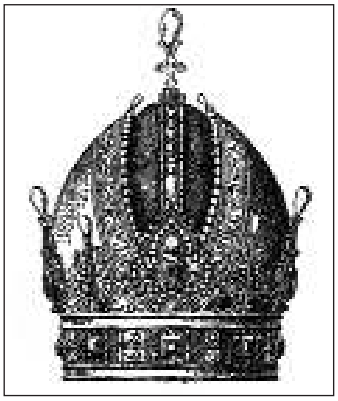
Riterska bez ranga

Baronska

Grofovska

Austrijska carska

„Bunjevački trougao"

Kada je već rič o rangu, najniži rang je RITTER, VITEZ (od reči „Reiter" – jahač) sa jednostavnom titulom „PLEMENITI". Slideći stepen u nas je BARON, pa GROF. Stepeni MARKIZ, LORD, EARL itd. nisu kod nas u primini, iako austrijsko visoko plemstvo ima DUKE (vojvoda), a za vrv habsburški plemića iz carske porodice, ARCH-DUKE-ERZHERZOG.

Krune u grbu su oznake ranga.

Priložene kopije stranica Službenog lista Austrije. (Austro – Ugarska nastaje tek 1865): „Zemaljsko – zakonskij i praviteljstvenij list za SRPSKU VOJVODINU I TAMIŠKIJ BANAT", odn. na nimačkom: „Landes-Gesetz und Regierungsblaltt fuer die Serbische Wojvodschaft und das temeser Banat" iz 1851. godine ukazivaje da je jedan od zvanični jezika Vojvodine – SRPSKOG VOJVODSTVA, a ne popularno nazvane „Srpske Vojvodine", bio srpski jezik - ćirilicom.

Drugo, na stranicama di su objavljene razne Privilegije, Patenti (kako se to onda divanilo) pokazivaje da je ISTA osoba, ode Car Franja Josip I, nosio tušta titula, čak i različitog ranga, što nije šire poznato (ne samo za Cara!).

Treće, da je PRAVI naziv ondašnje Vojvodine bio **VOJVODSTVO SRBIJA.** To, naravno, ne utiče na odnose unutar Vojvodstva, al, bitno je naglasit TAČAN naziv i ne povodit se kasnijim, iskvarenim nazivima Vojvodstva: *Vojvodina Srpska*.

Moždar će kogod očekivat kolorne i tematske analize grbova i niki tekst o simboliki boja i grbovni slika u heraldiki. Na žalost, ništa od tog. Prvo, „simbolika" nije nikaka nauka. U svakoj knjigi o simbolima tekstovi objašnjavaje iste simbole veo-

ЗЕМАЛЬСКО-
ЗАКОНСКІЙ И ПРАВИТЕЛЬСТВЕНЫЙ ЛИСТЪ
ЗА
СРБСКУ ВОЙВОДОВИНУ И ТАМИШКІЙ БАНАТЪ.
I. КОМАДЪ.
ИЗДАНЪ И РАЗАСЛАНЪ 11. ЯНУАРІЯ 1851.

Landes-
Gesetz- und Regierungsblatt
für die
serbische Wojwodschaft und das temeser Banat.
I. Stück.
Ausgegeben und versendet am 11. Jänner 1851.
Temesvar.
Aus der kais. kön. Filial-Staatsdruckerei.

МЫ ФРАНЦЪ ІОСИФЪ ПРВЫЙ,
Божіомъ милостію Царь Аустрійскій,
Краль Угарскій и Чешкій, Краль Ломбардіе и Млетака, Далмаціе,
Хрватске, Славоніе, Галичке, Владимирске и Илирске, Краль Єруса-
лимскій и т. д.; Надвойвода Аустріе; великій Војвода Тошканскій
и Краковскій; Војвода Лотарингскій, Солноградскій, Штиерскій,
Коруншій, Крањскій и Буковинскій; великій Кнезъ Ердељскій;
Маркграфъ Моравскій; Војвода горнѣ и долнѣ Шлезіе, Модене,
Парме, Пјаченце и Гвастале, Аушвица и Затора, Тешин, Фріола,
Дубровника и Задра; поннженый Графъ Хабсбурга, Тирола, Ки-
бурга, Гораце и Градишке; Кнезъ Трієнта и Брикзена; Маркграфъ
горнѣ и долнѣ Лужице и Истріе, Графъ Хохенембса, Фелдкирха,
Брегенца, Сонненберга и т. д.; Господарь Трста, Котора и Сло-
венске мече; великій Војвода Војводовине Сербіе и т. д. и т. д.

Wir Franz Joseph der Erste,
von Gottes Gnaden Kaiser von Oesterreich;
König von Hungarn und Böhmen, König der Lombardei und Ve-
nedigs, von Dalmatien, Croatien, Slavonien, Galizien, Lodomerien,
und Illirien, König von Jerusalem ꝛc.; Erzherzog von Oesterreich;
Großherzog von Toscana und Krakau; Herzog von Lothringen, von
Salzburg, Steyer, Kärnthen, Krain und der Bukowina; Großfürst
von Siebenbürgen; Markgraf von Mähren; Herzog von Ober- und
Nieder-Schlesien, von Modena, Parma, Piacenza und Guastalla,
von Auschwitz und Zator, von Teschen, Friaul, Ragusa und Zara;
gefürsteter Graf von Habsburg, von Tirol, von Kyburg, Görz und
Gradiska; Fürst von Trient und Brixen; Markgraf von Ober- und
Nieder-Lausitz und in Istrien; Graf von Hohenembs, Feldkirch, Bre-
genz, Sonnenberg ꝛc.; Herr von Triest, von Cattaro und auf der
windischen Mark; Großwojwod der Wojwodschaft Serbien ꝛc. ꝛc.

Lista i titule cara Franca Jozefa I)

ma različito i često, sasvim proizvoljno.

To se javlja jednako i u tekstovima o „simboliki" boja.

Međutim, svaka kultura ima svoja tumačenja koja su vrlo često sasvim suprotna – za istu boju. Uzmimo samo crno, ko boju žalosti – u nas, a kod Kineza je to BILO i tako u nedogled. Mladi heraldički naučnik dr Peter Bernhard tvrdi da je „simbolika", i to ne samo u heraldiki, proizvod nenaučni lutanja XIX vika.

Nema ozbiljni tragova „simbolike" u tekstovima o heraldiki u sridnjem viku, mada, naročito kod grbova s temom (redende Wappen) kad ima nosioca grba ima niki smisaoni sadržaj, ko recimo Žagar u našim krajovima, sa značenjom TESTERAŠ, grb mož dobit grbovnu sliku TESTERE (v. ilustraciju), el sliku grba slikara Albrehta Duerera (mi ga znamo ko Nimca, al mu je otac bio Madžar), po zanimanju stolar za vrata **AJTOS** i imao grb. Nemački su „vrata" die Tuer, pa je od toga nastalo TUERER, odn. **DUERER** (vratar).

Al, ni ovaj se princip nije svudan održo. Recimo, bunjevačka porodica Vuković, koja bi, po ovom morala imati VUKA

ko grbovnu sliku, ima, od sveg čuda, ni manje ni više nego MEDVIDA!

O PORODIČNIM GRBOVIMA, PREMA RAZNIM IZVORIMA

Naseljavanje Bunjevaca na sever je bilo u početku sporadično, da bi se prve porodice već ko starosidioci spominjale 1680-ti godina i posli Pod vođstvom Vidakovića i Sušića u Subotici se oko 1687. godine naseljava oko 5.000 bunjevački porodica. Kasnije, pod Čarnojevićom dolazi priko 40.000 južni Slovena, koje Car prima, uglavnom u južni dio Alfelda.

Madžarski pisac i autoritet za heraldiku, Kempelen Bela u svojoj analizi plemstva Bačke (Bacs-Bodrog Varmegye Nemes Csaladai, Bpest.2001, reprint izdanja 1911. g.) s žaljenjom konstatuje da je ranija literatura o ovoj temi vrlo oskudna. Pominje Dudas Gyulu, Reiszig Ede-a. O Dudašu kaže da je u jednoj svojoj knjigi posebno obradio porodice Latinović i Vojnić, koje smatra veoma važnim. Ustvari,

Niki od grbova plemićki familija (ime Amrbosović je napisano tako, pošto bi u nemačkom Ambrozović bilo Ambrocović)

po Kempelenu, jedino Dudašova dila zasluživaje potpuno povirenje za obrađene podatke, mada dosta nije obrađeno.

Zanimljiv je podatak kod Dudaša da Dvor, dilom poklonom (a i ličnim zalaganjom pojedinaca i porodica, ko Vojnići, Latinovići, Pilasanovići u XVIII viku) omogućivaje stvaranje ogromni imanja od po 10 – 20.000 jutara. Na žalost, deljenjem unutar porodica ta se imanja usitnjavaje zdravo brzo.

Bunjevci su bili jasno, ratnici protiv Islama i Turaka, u sklopu vojske svoje nove domovine, Austrije. Bili su naseljeni najviše na severu Bačke, nešto i u okolnim zemljama tadašnje imperije, Kraljevini Madžarskoj, Slavoniji i Baranji, najviše u okvirima trougla Subotica – Sombor – Baja. Rabrost, upornost u odbrani svoji ognjišta (a i vire) karakterisali su onaj dio Bunjevaca koji je bio uključen u ratne operacije; mnogi su značajno istakli i bili od Carice i Kraljice Marije Terezije nagrađivani i proizvedeni u PLEMENITE (BEZ RANGA) U NAJVEĆEM BROJU, ALI SU NIKI POJEDINCI ZA SVOJE PORODICE OBEZBIDILI I VISOKE PLEMIĆKE TITULE. Svakako, pored počasti i nike statusne privilegije bile su značajne, uslovi eventualni suđenja, često i povelika imanja bili su bogata nagrada za virnost. Kruni, za rabrost i upornost u borbama. Moramo napomenit i to da je izvestan broj dobio plemstvo i na osnovu svoji lični doprinosa u administraciji i civilnoj vlasti.

Jedan dio porodica koji nema niku plemićku titulu, ne znači da nije bio isto tako vridan kao i ratnik. Cila baza proizvodnje rane i snabdivanja se morala održat i mnogi su se opridilili za taj, nimalo lak i odgovoran poso koji je teko od svanuća do mraka i bio izuzetno potriban i koristan. Izgleda da se za to baš nisu dilile Povelje. Smatralo se, valjdar, da je to obaveza, a ne samo podrška cilokupnog ratnog napora. Na kraju krajeva, u redovima trupa Evgenija Savojskog, najzaslužnijeg za odbranu Evrope od poplave janičara, bilo je, između ostali i 40.000 Iraca – kod Tavankuta (plaćennika, sa svojim porodicama, ko pratnjom, nikoliko hiljada Nemaca, takođe plaćenika...). A ko primedba, mož se dodat da je Nemačkoj bilo u interesu da neučestvovanjem podrži „pravedna" osvajanja Turaka i tim doprinese propasti konkurentske Austrije. No, to i nije tema za danas...

Zlonamirne, pakosne ili ideološke spletke o plaćenim Poveljama (čak i sa navođenjem iznosa) su besmislene. Kao i u svim nepoštenim poslovima, niko nije vodio knjigovodstvene podatke, ni od davalaca ni od primalaca, pa se take zlobne optužbe moraju odbacit. Na žalost spominju se i kod dobijanja privilegije Kraljevski slobodni gradova...

Pre liste grbova, moramo spomenit i to da se za svaki grb ne mogu dobit apsolutno tačni podaci, tekstovi Povelja... Taj se dio istraživanja mora ostavit generacijama koje će slobodno vršljat po arhivama i bibliotekama Evrope i te podatke tražit na izvoru. Dovoljno će bit i to, da će u naše vrime bit postavljeni temelji, ciljovi i metodologije niki budući istraživanja. Jer, ipak dobar dio materijala je već i sad obiman i s tačnim podacima.

Grbovi i tekstovi o grbovima, makar bili i u nikoliko varijanti sređeni su po abecednom redu prezimena plemeniti porodica. Nikako se niki vrimenski poredak ne bi uklopio u potribnu priglednost.

Za svaki grb biće navedeni svi, trenutno dostupni izvori, po potribi opisi (blazoni) kao i crteži iz tog doba i gdi postoje i podaci o dobitnicima plemstva, kada je Povelja izdata i gde i kada je proglašenje doneto, otkaleg je porodica itd.

Kao izvor porekla prizimena koriste se podaci iz knjige *Peića* i *Bačlije IMENOSLOV BAČKIH BUNJEVACA (1992).* Podaci su uzeti iz dila Siebmachera (O plemstvu u Mađarskoj), Kempelen Bele (Plemstvo županije Bač-Bodrog).

Dosta obimne studije na našem jeziku Grofa Duišina, objavljene 1940. i tik pred rat, 1941. u knjigi *VOJVODINI II,* Novi Sad i u Glasniku istorijskog društva (Matica srpska, 1940. Novi Sad).

Knjiga o plemstvu SRBA u Slavoniji, Bačkoj itd, dr Marka Atlagića, NIJE uzeta u obzir pošto ne uliva poverenje u autentičnost podataka, naročito ne svrstavanjem u SRBE porodica kao KISS, BALOGH, MOCSONYI, SZARICS, ELTZ...

Ima popisani manje porodica od Kempelena i Duišina, međutim, pored naivni crteža, sadržina grbova odgovara datim blazonima i ovi se neće pominjati.

Zanimljivo je da Zibmaher i Kempelen pominju porodicu AST, Astembergi, ne-

mačkog porekla (Ast znači grana, izdanak drveta, čvor u dasci, na nemačkom), sa starim plemstvom, stečenim u Napulju, ali je Ast Vince prešao kod cara Franje, koji mu daje austrijsko prezime *Astenbergi* 1822. (Sombor) prema *Liber Regius* (LXVI, 169 i LXIX, 188) Franc Jozef I, 1889. pripaja porodicu Ast porodici pukovnika carske garde FRATRIČEVIĆ čije prezime od onda nose.

BICIKLISTIČKI KLUB „SPARTAK”

KASA REPREZENTATIVAC

Biciklisti „Spartaka” svake godine postižu lipe rezultate

Biciklizam... mož bit rekreativan, a naravno i u takmičarskom duhu. Sama Subotica ima mnogo biciklista, al malo nji su članovi nikog kluba i nemaje nike više ambicije. A to je prava šteta.

Subotica ima biciklističku tradiciju. Prija svega mislimo na biciklistički klub Spartak koji postoji dugi niz godina. Nažalost i ovaj klub je kadgod brojio veliki broj članova, al zbog razni okolnosti a prija svega finansijski, Spartak sad broji samo tri takmičara: Gabor Kasa – senior, Denis Sabolić – kadet i Boris Kopunović – mlađi kadet.

Ekipu pridvodi trener Zoran Jurić, koji je 16 godina bio aktivan član takmičarske ekipe Spartaka i član reprezentacije, a osim velikog iskustva posiduje i veliku stručnost, jel naime ima završenu i višu trenersku škulu, koju je klub finansiro. Po njegovim ričima malo je teže bit trener jel ima više obaveza, više pažnje se triba posvetit, svima ponaosob.

Gabor Kasa je do nedavno bio član stalne juniorske reprezentacije Srbije, a ovo mu je prva sezona u seniorskoj reprezentaciji. Inače, on je najmlađi član naše reprezentacije. Uspišno je branio boje naše zemlje na mnogim međunarodnim takmičenjima u Bugarskoj, Slovačkoj, Sloveniji, Hrvatskoj...

Što se tiče lige Srbije zauzo je drugo misto u generalnom plasmanu, a od raniji rezultata izdvajaju se slideći: kao junior je pobidio u Ligi Srbije u generalnom plasmanu, državno prvenstvo u sve četri discipline na drumskom, brdskom, kriterijumu i hronometru. Pobidio je Sajamske gradove, međunarodnu trku u Novom Sadu, međunarodnu trku oko Beograda i u Sloveniji u generalnom plasmanu zauzo je drugo misto. Sa reprezentacijom je učestovao na Evropskom prvenstvu i Balkanijadi.

Denis Sabolić i Boris Kopunović su vrla uporni i vridni, takmiče se sa jakim vozačima i imaje potencijala da naprave uspih.

Kad je najbolje počet bavit se biciklizmom?

Možda je idealan uzrast krajem 7-8 razreda, a maksimalno do 35. godine, naravno što se takmičenja tiče. A rekreativno godine nisu ograničene. Biciklizam je dobar jer pokreće celo telo, rad pluća, srca, mišića... Za rekrativce je dobra vožnja i svaki dan na posao i nazad ili vožnja oko 20-30 km, a i idealno je za mršavljenje ili održavanje kilaže. Što se tiče takmičara najviše se voze drumske trke dužine za seniore od 90 do 200 km, etapne najteže trke kroz Srbiju, voze se 7 dana i prođe se oko 1.000 kilometara. Svaki dan se vozi oko 150 km, ove godine Gabor Kasa će učestovati u trci, zatim tu je i Evropsko prvenstvo za vozače mlađe od 23 godine – kaže trener Jurić.

Kako izgledaju biciklističke pripreme?

Zimi počinjemo sa trčanjem, teretanom, plivanjem, unutra na sobnom biciklu, a potom sledi vožnja tokom cele sezone na bicikli i svaki dan. Trenutno vozači treniraju sami zbog obaveze prema školi, ali nedeljom su zajednički treninzi, minimum je 1 sat treninga oko 30 km, kada je odmor, a seniori treniraju dnevno od 3 do 6 sati. Ovde ima puno odricanja, ali je pozitivan sport jer se deca sklanjaju sa ulice.

Među poslednjim rezultatima nalazi se i trka u Beogradu – Velika nagrada Čubure koja se bodovala za ligu Srbije. Trener Zoran Jurić nam je prino informaciju da se vozilo 112 km, a da je naš sugrađanin Gabor Kasa zauzo visoko drugo misto, a mlađi kadet Boris Kopunović i kadet Denis Sabolč vozili su 47 km i postigli zadovoljavajuće rezultate. Posebno priznanje je dobio Boris Kopunović ko najmlađi takmičar koji je trku priveo kraju.

Što se tiče prijema novi članova, svi zainteresovani se mogu javit ponediljkom od 20 sati pored glavnog ulaza u Halu sportova, di se nalaze prostorije biciklističkog kluba Spartak.

Livia Tričko Stantić

NAČIN RAZMIŠLJANJA UTIČE NA EMOCIJE

Piše: Desa Kujundžić

DOBAR PRIJATELJ KAO LEK

Sa godinama se sužava krug prijatelja. Od detinjstva pa do starosti prijateljstva i prijatelji su nešto što pomaže pojedincu u ovom svetu punom nepoznanica

Čovek ne može da živi sam. Već novorođenče ne bi opstalo bez pomoći drugih, majke i roditelja prvenstveno. U prirodi je čoveka da se oslanja na druge i drugi na njega, te da negde pripada i negde bude ukorenjen. Zato se ljudi druže, sarađuju, stupaju u brak, postaju članovi raznih udruženja, bave se sportom, umetnošću, politikom. Iskonska je to i večna ljudska potreba za bliskošću i dodirom jer samo u kontaktu sa drugim čovek može da se iskaže, pokaže i dokaže, raste i razvija svoju ličnost.

U tim i takvim kontaktima rađaju se posebni odnosi, prijateljstva tako neophodna svakom čoveku. Od detinjstva pa do starosti prijateljstva i prijatelji su nešto što pomaže pojedincu da u ovom svetu punom nepoznanica ima nekoga na koga se može osloniti uvek kada mu je to potrebno, bilo da podeli radost ili problem koji ga tišti. Koliko su važna prijateljstva vidi se već kod malog deteta. Koliko god ga roditelji zatrpavali igračkama „da bi se ono nečim zabavilo" dete vrlo brzo odbacuje igračke i traži „živo" društvo, odnosno, društvo dečaka i devojčica svojih godina. Ta prva i mladalačka prijateljstva su najslađa i najduža. Nije slučajno što nam baš ovih dana sa malih ekrana, a povodom jedne nove TV serije, poručuju: „Za mlade su prijatelji druga porodica". I zaista, mladi će češće i radije da se povere svom drugu ili drugarici nego roditeljima iz prostog razloga što sa njima imaju iste teme, iste probleme, ista razmišljanja, dok u odnosu sa roditeljima uvek postoji neka distanca bilo zbog razlike u godinama, straha od nerazumevanja ili čak odbacivanja ili načina odgoja. Činjenica je naime, da što su roditelji strožiji i autoritativniji, njihova deca će se pre obratiti svojim drugovima nego njima. S druge strane, to je donekle i normalan proces odvajanja od porodice i roditelja, jer dete ne može da se razvija samo u kući, ono mora da proširuje svoja poznanstva i tako stiče nova iskustva.

U svakom slučaju prijateljstva iz detinjstva se najduže pamte a često i najduže traju. Kažu čak da je posle četrdesete sve teže naći pravog prijatelja. Tužno je dakle ne steći prijatelja do tog vremena, jer dobar prijatelj je kao lek, ili kako bi rekli psiholozi, psihoterapija u malom. U modernim društvima gde su ljudi otuđeni jedni od drugih – kad čovek ima neki problem, on odlazi kod svog psihoterapeuta. U našoj sredini kad imamo problem potražićemo prijatelja jer on ume da sasluša, da razume, on ne kritikuje, ne osuđuje nego nas prihvata onakvim kakvi jesmo. On je taj koji će u nama probuditi snagu onda kada se osećamo najslabijim, povratiti veru u život onda kada smo je sasvim izgubili i pomoći nam da problem vidimo u nekom drugom, novom svetlu. Svi znamo kako se posle takvog razgovora osećamo lepše i bolje i kako odjednom vidimo da za svaki problem postoji neko rešenje, samo treba o tome sa nekim porazgovarati a razgovor sa prijateljem je prava mala psihoterapija. Naravno, i mi ćemo to isto činiti svom prijatelju kad njemu zatreba takva pomoć, jer prijateljstvo je dvosmerni proces, odnosno, u pravom prijateljstvu nema „zloupotrebe čoveka".

Nažalost, sa godinama krug prijatelja kao da se sužava. Starenjem, a pogotovo odlaskom u penziju prijatelji se nekako „osipaju" i čovek sve više ostaje sam. Ljudi kao da postanu umorni od života, postaju lenji, „teški" da se pokrenu, odu do prijatelja, saslušaju drugog. Svi se zavlače u svoje domove, svoje probleme, svoje navike i često samoću. Možda su i današnje teme razlog tome jer sem novca, bolesti, politike, kriminala, ubistava i drugih uglavnom neprijatnih tema ljudi nemaju o čemu da razgovaraju.

Pradoksalno je da baš onda kada bi ljudima prijatelji bili najpotrebniji – njih je sve manje. Neki su se razboleli, neki odselili, nekih nažalost više nema – uglavnom, sa godinama se sužavaju ne samo kontakti sa ljudima, nego i prijateljstva. A pošto svi znamo koliko je važno imati bar jednog ili dva prijatelja sa kojima možemo podeliti radost ili brige, onda se podsetimo da ako već ne možemo iz nekog razloga (bolest, udaljenost i sl) da se posećujemo – postoje telefoni.

Setimo se takođe da je velika prednost imati nekoga kome još uvek možemo da telefoniramo...

Piše: dr Andrija Peić Tukuljac

POSTRNA SITVA RATARSKO-POVRTARSKI KULTURA

Nakon skidanja strnjina u julu misecu zemljište ostaje brez vegetacije, i ako je prisutna sunčeva energija a dilimično i vlaga bitni faktori u formiranju organske materije. Korišćenjom sunčeve energije nuz navodnjavanje postoji mogućnost da se obavi postrna sitva i obezbedi kvalitetna stočna rana od ratarski kultura ko i značajne količine povrća. Rana proizvedena u postrnoj sitvi pojeftinjiva cinu koštanja mlika i mesa kod prživara i sotim omogućiva uspišniju konkurenciju stočarima na tržištu. Kod povrtarski proizvoda postrnom sitvom se obezbeđiva dodatni dohodak domaćinstvima koji raspolažu s malim obradivim površinama.

Kuruz u postrnoj sitvi

Nakon sakupljanja slame potribno je rasturit mineralno đubrivo NPK 8:24:16 oko 300 do 400 kg po ha, te izvšit obradu na dubinu 25 do 28 cm. Pri pridsitvenoj pripremi potribno je unet oko 100 kg uree po ha.

Kuruzi

Za sitvu kuruza triba koristit hibride iz FAO grupe 200 i 300 koji imdu vegetaciju oko 100 dana te se mogu asnirat za proizvodnju silaže, a pri povoljnim vrimenskim prilikama u jesen i u zimu. Ukoliko se želi pripremit silaža triba sijat od 80 do 100 iljada biljaka po ha. Da ne bi došlo do zakorovljivanja mora se izvšit tretman s herbicidima. Pri izboru herbicida potribno je opridilit se za one koji najmanje utiču na plodosminu. Za suzbijanje uskolisni korova primeniti Dual Gold-960-EC i to 1,4 litra po ha nakon sitve a prije nicanja kuruza. U toku vegetacije za suzbijanje širokolisni korova u fazi razvoja kuruza tri do pet listova primenit Casper 300 gr po ha, Cambio 2 litre po ha, Plamen 0,5 litara po ha i druge. Bitno je da se tretiranje s herbicidima obavi na temperaturama ispod 25°C.

Najkvalitetnija silaža od kuruza u postrnoj sitvi dobija se ukoliko se siliranje obavi u fazi mlične zrilosti kuruza. Priduslov za uspišnu proizvodnju kuruza u postrnoj sitvi je navodnjavanje sa 40 litara vode po m^3 u dva do tri navrata.

Suncokret u postrnoj sitvi

Kod postrne sitve suncokreta u većini slučajova proizvodnja se obavlja u cilju pripreme silaže za prživare. Predsetveno triba pri osnovnoj obradi unet 300 do 350 kg po ha NPK đubriva 15:15:15 a pri pridsitvenoj pripremi unet oko 100 kg uree po ha. Pri sitvi triba obezbedit oko 80 iljada biljaka po ha.

Suncokret

U cilju suzbijanja korova prije svega ambrozije, štira i pepeljuge triba izvršit tretman herbicidima na bazi acetohlora 2 litra po ha i vodit računa da se tretman obavi na temperaturama ispod 25°C. Kvalitetna silaža se obezbiva ukoliko se siliranje obavi u fazi punog cvetanja suncokreta.

Soja u postrnoj sitvi

U postrnoj sitvi soja se sije isto ko i u redovnoj s otim da pri obradi zemljišta triba unet oko 300 kg NPK đubriva 8:24:16 po ha. Pri pridsitvenoj pripremi potribno je unet u zemljište oko 80 kg uree po ha. Za suzbijanje uskolisni i širokolisni korova potribno je izvršit tretiranje s preparatima na bazi acetohlora dvi litre po ha nakon sitve a prija nicanja soje. U fazi tri troliska triba prema potribi izvršit tretman herbicidom Basagran 2 do 3 litre po ha radi suzbijanja širokolisni korova.

Soja

Izrana u zeleno el siliranje vrši se u fazi punog cvatanja i početka formiranja mavuna.

Stočni kelj u postrnoj sitvi

Pridstavlja odličnu stočnu ranu za go-

veda i ovce. Izdržava niske temperature i do -12°C te se najviše asnira u zelenom stanju. Sadrži do 2,5% svarljivi proteina i 3,3 do 7,9% ukupnog šećera čerez čega ga stoka rado ide. Daje visoke prinose do 100 tona po ha, za šta je potribno obilno đubrenje oko 600 kg NPK đubriva 8:16: 24 i u pridsitvenoj pripremi oko 200 kg uree. Mož povećat mličnost pri iszrani muzni krava i do 20%.

Poljoprivrednici mogu računat da će obezbedit kvalitetnu proizvodnju kod navedeni ratarski kultura samo ako imaje uslove za navodnjavanje, ukoliko nemaje ne mogu računati na proizvodnju ratarski kultura u postrnoj sitvi.

Postrna sitva boranije

Napridni povrtari moradu vodit računa da njim proizvodnja budene što racionalnija i ekonomski isplativa, pa ne smidu dozvolit da sitvene površine tokom lita ostanu ne iskorišćene. U tom cilju triba organizovat proizvodnju drugog postrnog usiva i vodit računa da se obezbede uslovi za navodnjavanje.

Boranija najbolje uspiva na plodnom zemljištu tipa černozem. Osnovnoj obradi zemljišta pridhodi đubrenje po mogućnosti stajskim đubrivom oko 20 tona po ha nuz dodatak mineralnog đubriva NPK 8:16:24 po ha, oko 400 do 500 kg. Zemljište triba uzorat na dubinu od 20 do 25

Boranija

cm a pridsitvenu obradu obavit sitvospremačima najkasnije do polovine jula, jel je krajnji rok za sitvu boranije početak avgusta. Sitva se obavlja na dubinu 3 do 5 cm s međurednim rastojanjom od 40 do 70 cm i u redu rastojanje izmed zrna 4 do 6 cm. Triba obezbedit oko 400 iljada biljaka po ha.

Za suzbijanje korova najbolje je asnirat preparate na bazi trifluralina inkorporacijom 10 do 15 dana prije sitve.

Radi optimalnog razvoja biljaka triba obavit navodnjavanje tri do pet puta s 30 do 40 litara vode po m^3. Bitno je da se obavi okopavanje kad biljke formiraje prvi par listova onda triba izvršit i priranu KAN-om 150 do 200 kg po ha.

Boraniju je najbolje brati kad je zrno u mavuni veličine zrna pšenice. Obično se obavlja višefazna berba u dva do četiri navrata jedared nediljno, to znači da se boranija može brat oko misec dana. Ubrane mavune triba zaštit od velike insolacije i što brže dopremit do fabrike za priradu el sačuvat za vansezonsku primenu smrzavanjom i drugim tehnologijama.

Postrna setva šargaripe

Postrna sitva šargaripe u našim klimatskim uslovima mogućiva je i do polovine jula. Pri osnovnoj obradi potribno je unet mineralnog đubriva NPK 15:15:15 oko 200 kg po ha, a oranje obavit na dubinu 25 do 30 cm. Pridsitvenu pripremu zemljišta triba obavit odma posli oranja. Što bolje usitnit zemljište s obzirom da je sime šargaripe jako sitno. Sitva se obavlja na rastojanju 30 puta pet cm sijalicama za sitna simenja a utroši se oko 1,2 kg po ha. Nakon sitve neophodno je obavit valjanje da bi se uspostavio kontakt izmed simena i zemljišta i stvorili uslovi za klijanje i nicanje šargaripe. Za suzbijanje korova asnira se Treflan u inkorporaciji, a nakon sitve prija nicanja Afalon. Kritičan period za razvoj šargaripe je od faze klijanja do obrazovanja šest do osam listova kad ponici obično propadaju zbog suše el pokorice. To je period kad triba izvršiti navodnjavanje i okopavanje izmed redova ko i priranjivanje sa 200 do 300 kg KAN-a po ha.

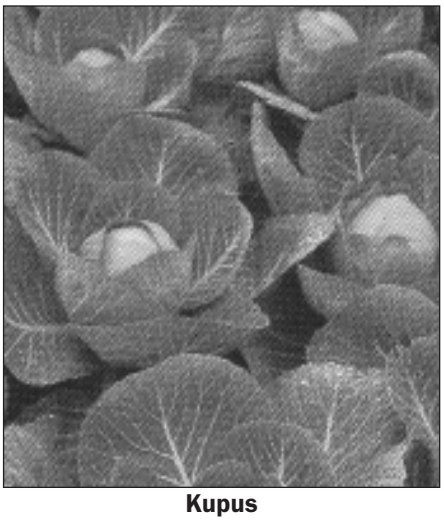
Vađenje korena šargaripe obavlja se u tehnološkoj zrilosti, obično nuz pomoć jednobrazdnog pluga sa kojeg je skinuta plužna daska. Prinos se kreće od 20 do 40 tona po ha.

Šargaripa

Proizvodnja kupusa u postrnoj sitvi

U postrnoj sitvi kupus se proizvodi iz rasada. Poželjno je skratit najrazvijenije listove za jednu trećinu prilikom rasađivanja radi smanjenja transpiracije i uspišnog ukorenjivanja rasada. Rasađivanje se obavlja na dobro pripremljenom zemljištu gi je unet stajnjak 20 do 30 tona po ha, na rastojanju 60 do 70 cm međuredno i 50 do 60 cm u redu. U toku vegetacije potribno

Kupus

je obavit nikoliko kultiviranja i okopavanja. Navodnjavanje je obavezna mira a broj zalivanja zavisi od klimatski uslova. Kritičan period za vodu je odma posli sadnje i pri formiranju glavice. Kad se biljke nalaze u intenzivnom porastu triba obavit priranu sa 100 do 150 kg KAN-a po ha najbolje prije okopavanja. Posebnu pažnju triba posvetit borbi protiv korova i buvača. Berba se obavlja u fazi tehnološke zrilosti kad glavice dostignu određenu krupnoću i čvrstinu.

ŠAHOVSKI MOZAIK

Pripremio: ***velemajstor Nikola Sedlak***

CRNO-BILI REZULTATI

U Neumu, malom gradiću na plavom Jadranu, radi kojeg i Bosna i Hercegovina ima izlaz na more, u hotelu „Zenit" od 4. 6. do 12. 6. 2008. godine odigrana je Premijer liga. Prvo misto je osvojila „Bosna" iz Sarajeva, koja je i u SFRJ bila jedna od najjači ekipa. Iz lige su ispale ekipe: „Lauš" iz Banja Luke, „Željezničar" iz Sarajeva i „Glasinac" iz Sokolca. Za nas je ova liga interesantna, jel su igrali skoro svi naši vrhunski igrači i to je bila jedna od provira reprezentativaca za šahovsku Olimpijadu, koja se ove godine igra u Drezdenu (Nemačka). Nastupili su reprezentativci velemajstori Ivanišević Ivan (ŠK „Banja Luka"), Vučković Bojan („Željezničar" – Sarajevo), Šolak Dragan („Glasinac" Sokolac), Kovačević Aleksandar („Glasinac" Sokolac), Miladinović Igor („Glasinac" Sokolac), Markuš Robert („Slavija „Istočno Sarajevo) Sedlak Nikola („Tušanj" Tuzla) i drugi naši vrhunski igrači Stojanović Mihajlo („Banja Luka" Banja Luka), Ilinčić Zlatko („Banja Luka" Banja Luka), Pikula Dejan („Slavija" Istočno Sarajevo), Savić Miodrag („Slavija" Istočno Sarajevo), ko i novi velemajstor Bogosavljević Boban („Glasinac" Sokolac). U najboljoj formi su bili Ivanišević Ivan s 5 poena iz 7 partija i Sedlak Nikola sa 5,5 poena iz devet partija, obadvojica su rezultat ostvarili na prvoj tabli brez poraza, di je turnir bio izuzetno jak. Polagano se u formu vraća i Markuš Robert koji je osvojio 5 poena iz devet partija na jakoj drugoj tabli, to cigurno orabriva.

Vrlo dobri su bili Ilinčić Ilija sa 5,5 poena iz devet na drugoj tabli , Bogosavljević Boban sa 5,5 iz devet na četvrtoj tabli, Miladinović Igor 5 poena iz devet na trećoj tabli i Pikula Dejan sa 5 iz devet na četvrtoj tabli.

U potpunosti su podbacili Šolak Dragan sa 1,5 poen iz devet partija na prvoj tabli, Kovačević Aleksandar sa 3 poena iz devet na drugoj tabli i Vučković Bojan sa 3 poena iz 9 na prvoj tabli. Taki kiks se bar jedared svakom trevi i ne virujem da će to na nji ostavit veće poslidice.

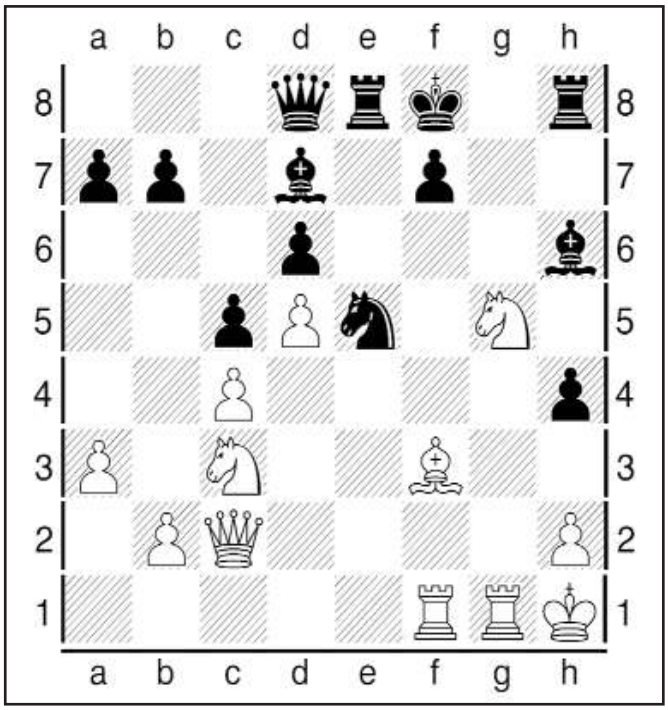
Šta kasti o kompletnom utisku? Pokazali smo i ovog puta talenat i da se naši igrači kad su inspirisani u jednoj partiji mogu suprostavit i igračima iz svitskog vrva. Što potvrđiva pobida Markuš Roberta protiv velemajstora Bologana i Sedlak Nikole protiv Movsesiana. Posebna je pripovitka pobeda fide majstora Somborski Nebojše nad velemajstorom Sokolov Ivanom, koji je kaznio samouvirenost svog proslavljenog protivnika.

S ovog turnira prikazaću vam moju zanimljivu pobidu, u malom broju poteza, protiv reprezentativca Hrvatske velemajstora Palac Mladena.

Sedlak, Nikola - Palac,Mladen [A45]

Neum, 2008

1.d4 Sf6 2.Lg5 ovo otvaranje zove se napad Trompovskog. Nije naročito istraženo otvaranje i nastaju dosta nestandardne pozicije. **2…c5 3.Lxf6** bili se odriče lovačkog para al pri tom kvari crnom pešačku strukturu. **3…gxf6 4.d5 Db6 5.Dc1 Lg7 6.c4 f5 7.Sc3 d6 8.e3 e5 9.Ld3** Bitna priciznost. Crni želi odigrat Sd7 uz Sf6,al to sad nije moguce bez da crni gurne e4,posli čega će bili imat tačku f4. **9…e4 10.Le2 Sd7 11.Sh3 Se5 12.0–0 Ld7 13.a3 h5 14.Dc2 h4 15.Kh1** Pričekan i koristan potez. Sada crni mora da se izjasni sa planom. Ima dva plana, da napravi veliku rokadu pri čemu bi bio izložen napadu nakon b4 el da ostavi kralja u centru što se isto nije pokazalo ko najsritnije rišenje. **15…Tc8 16.f3!** Sad kad crni više ne mož napravit veliku rokadu, pozicija može da se otvori. **16…exf3 17.gxf3 Kf8 18.Tg1 Te8 19.Taf1 Dd8 20.e4!** sve figure bilog se nalaze na najboljim poljima što znači da je sve spremno za napad. **20…fxe4 21.Sg5! exf3** [Ništa bolje nije ni 21...e3 zbog 22.f4 Sg6 23.Sxf7 i pozicija crnog se raspada.] **22.Lxf3** Sad je glavna pritnja Sf7 uz Dg6,preti i Sh7. Crni je nemoćan da se suprostavi svim tim pritnjama... **22…Lh6** Diagram **23.Sxf7!! Kxf7** [U lagani poraz vodi i 23...Sxf7 zbog 24.Lh5 Te7 25.Lxf7 Txf7 26.Txf7+ Kxf7 27.Dg6+ Ke7 28.Te1+ Kf8 29.Tf1+ Ke7 30.Df7# sa matom] **24.Lh5+ Ke7 25.De4!** Ovo je poenta, jel prite dva mata. Priti Tf7 ili Dh4 **25…Lf5 26.Dxf5 Dc8 27.Df6+ Kd7 28.Sb5 1–0**

Dragan Tovarišić: HOROSKOP za JUL

OVAN: Trevljaće se često da poslovno okruženje pogrišno tumači vaše izjave pa ćete morat više puti objašnjavat šta ste namislili. Ipak, vaša duovitost mož vam pomoć da rišite stvari na najbolji način i osvojite tuđe simpatije. Koliko je bitno jedno poznanstvo, šta ostvarite sridinom miseca, postaće vam jasno u drugoj polovini.

BIK: Bićete zaokupljeni zaradom, al i rišavanjem svoje budućnosti na postojećem radnom mistu. Dok će stalno zaposleni smišljat strategiju za dobijanje povišice, honorarci i oni šta rade na određeno vrime povešće razgovor o promini vlastitog statusa. Postupke voljene osobe nemojte protumačit ko znak da su njina osićanja prema vama nestabilna.

BLIZANCI: Osićaćete potribu okrenit novu stranicu, priispitat prioritete te prominit pristup osobama, poslovnim ciljovima i stvarima šta su vam bitne. Jedna osoba će vam učinit veliku uslugu, a vi poklonom pokažite da cinite njezin postupak. Mada će vam tribat niko vrime da se potpuno oslobodite i pripuštite, uživaćete u ljubavnoj priči šta započnete.

RAK: Više ćete šnjotat o događajima iz prošlosti i situacijama za koje vam je krivo šta niste postupili drugčije nego šta ćete štogod konkretno radit. Nad prolivenim mlikom ne triba plakat. Vrati li se u vaš život stara ljubav, ne zanosite se kadgodašnjim osićanjima, nego slušajte šta vaše srce sad divani.

LAV: Intenzivan društveni život ulipčaće vam susrit s ljudima koje duže vrimena niste vidili. Informacije šta vam prinesu pokazaće se zdravo korisnim za realizaciju poslovnog plana koji vam je vrlo bitan. Na polju ljubavi, manje obraćajte pažnju na ono šta voljena osoba divani, a više na znakove šta šalje svojim postupcima, pa će i na ovom planu bit odlična situacija.

DIVICA: Bićete potpuno zaokupljeni poslom, a zbog rastućeg broja obaveza podređivaćete mu sve ostalo. Mada ćete se nastojat bolje organizovat, nepridviđene okolnosti često će vam mutit planove. Kontakt sklopljen sridinom miseca biće plodotvoran. Uključite i voljenu osobu u ono šta vam se bude zbivalo na poslovnom planu i njina podrška neće izostat.

VAGA: Premda ćete povrimeno imat problema s koncentracijom, misec je povoljan za intelektualne aktivnosti, a poslovni projekat povezan s inostranstvom, šta započnete sridinom miseca, u početku će nailazit na priprike, al će rezultati na kraju nadmašit vaša očekivanja. Očekiva vas neobavezna, al vrlo uzbudljiva romansa, mož bit i s osobom iz druge zemlje.

ŠKORPIJA: Sticajom okolnosti naćete se u situaciji da se manje oslanjate na vlastite snage, a više na pomoć drugi ljudi. Ipak, to ni u kom slučaju ne znači da ćete bit u podređenoj poziciji, jel će se vaše mišljenje itekako uzimat u obzir. Kogod s kime je moguća samo tajna veza sve će vas jače privlačit i pored tog šta ćete pokušavat držat odstojanje od te osobe.

STRILAC: Ljubavni i poslovni odnosi zahtivaće od vas da im posvetite više pažnje. Moraćete se suočit s otvorenim pitanjima, šta biste radije zaobašli i vi i druga strana, al kratki spojovi u komunikaciji otežaće vam pronalaženje zajedničkog jezika. Voljenu osobu doživljavaćete ko hirovitu i nepouzdanu, al njen će vas šarm potpuno razoružat.

JARAC: Bićete prisiljeni često minjat planove i prominit uobičajeni pristup obavezama. Izostanak rutine na koju ste navikli u početku će vas zbunit i izazvat osićaj nesigurnosti, al šta se prija budete prilagodili novonastalim situacijama, to ćete prija uvidit da nemate razloga za priveliku brigu. Osoba suprotnog pola koju svakodnevno susrićete uneće nemir u vaše srce.

VODOLIJA: Prid vama je odličan period. Na poslu ćete bit potpuno priplavljeni dobrim vibracijama, a u ljubavi potpuno otvoreni za ljubavne užitke. Razloga za zadovoljstvo više će imat mlađi i slobodni pripadnici znaka, koje očekivaje iznenađenja kakim se nisu ni nadali, jel vesela i nepridvidiva osoba s kojom se zbliže potpuno će ji osvojit.

RIBE: Na vašem radnom mistu biće tušta živo i bučno, a rasprave s kolegama povrimeno će vas dovodit na rub živčanog sloma, al već u narednom trenutku grlićete se ko da se ništa nije trevilo. Ako još niste u braku, možte se iznenadit kad vam ga voljena osoba pridloži. Ne okolišajte, jel ćete samo pobudit sumnju u vašu virnost i iskrena osićanja.

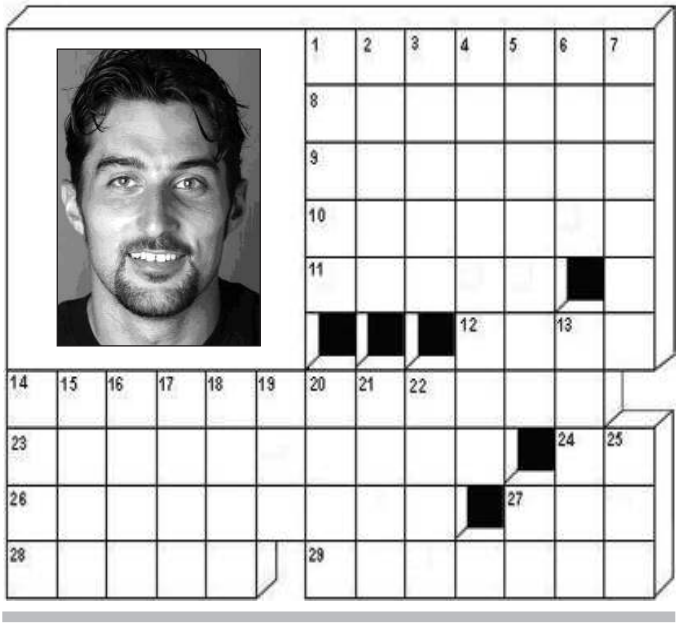
U K R Š T E N E R I Č I

VODORAVNO: 1. Omladina; 8. Starinar; 9. Domaćini; 10. Ime od milja; 11. Način ponašanja; 12. Raniji fudbaler, Darko; **14. Naš teniser na sliki**; 23. Sanirana; 24. Inicijali glumice Mihić; 26. Mala terasa; 27. Lična zaminica; 28. Seoske starešine za vrime Turaka; 29. Bit sam, čamit;

USPRAVNO: 1. Vrsta ribe, moruna; 2. Ugostiteljski objekat; 3. Životinje brez noga; 4. Dotacije, darivanja; 5. Vrsta sidiljke (mn.); 6. Osamljena; 7. Naš revolucionar, Gojko; 13. Šta pripada Ici; 14. Neupotribljavana; 15. Graditelj Trojanskog konja; 16. Žensko ime; 17. Ostrvlje nuz zapadnu obalu Irske; 18. Dilovi nedilje; 19. Zavod za vojnu doktrinu (skr.); 20. Lenjinovo prizime; 21. Medvid odmila; 22. Tamo (pisn.); 25. Pobida u šahu; 27. Auto-oznaka za Ovijedo. **Dragan Tovarišić**

RIŠENJE IZ PROŠLOG BROJA:

VODORAVNO: Amerika, Negotin, agava, t, kal, Mo, olistan, no, Aoni, MILORAD MANDIĆ, imal, meander, rasula, na ruke, atakeri, nasad.

PTB

Upišite naše adrese i telefone

posaljitevest@rtv.co.yu

064 819 5252
021 526 757

Radio televizija Vojvodine
"Pošaljite vest"
Sutjeska 1
21 000 Novi Sad

Pošaljite Vest
Još bliži vama!

Pošaljite vest!
Postanite deo našeg tima
i učestvujte u nagradnoj igri!

Bunjevački kulturni centar „Bajmok"

Poziva sve zainteresovane domaćice – reduše, al i domaćine koji se žele pokasti u svojem umeću kuvanja bunjevački ila da se prijave na vrime za

III Festival bunjevački ila

koji će se održat u Bajmoku, 30. avgusta 2008. godine.

Prijavit se možte na telefon BKC „Bajmok" Moše Pijade 19 024/762-288, el na mobilni telefon 063/81-43-430.

Panorama oglasi
NISMO JEDINI
NISMO NAJTIRAŽNIJI
AL' SE ČITA!

CityVizija
telefon 024/670-730

103
RADIO PAJMO
I program: 103,4 MHz
II program: 104,2 MHz

Orom

Ataf Oroma je brojao čak 11 vetrenjača. Vetrenjače Bajus Ujvidina je 1869. godine. Bila je sastavni deo imanja vlasnika - sekcija. Mlin je u početku funkcionisao sa četiri krila, a potom samo sa jednim parom krila.

Čurug

Rodna vetrenjača, izgrađena je 1843. godine u Mađarskoj. U Čurug je prenela, rekom Tisom, 1846. godine. Između dva svetska rata, u selu je bilo sedam vetrenjača.

SALAŠI

etno-kuće

vetrenjače

TURISTIČKI VODIČ & AUTO-TURISTIČKA KARTA

Tourist Guide & tourist road map of Vojvodina

rural heritage

Srpski · English · Italiano · Magyar

